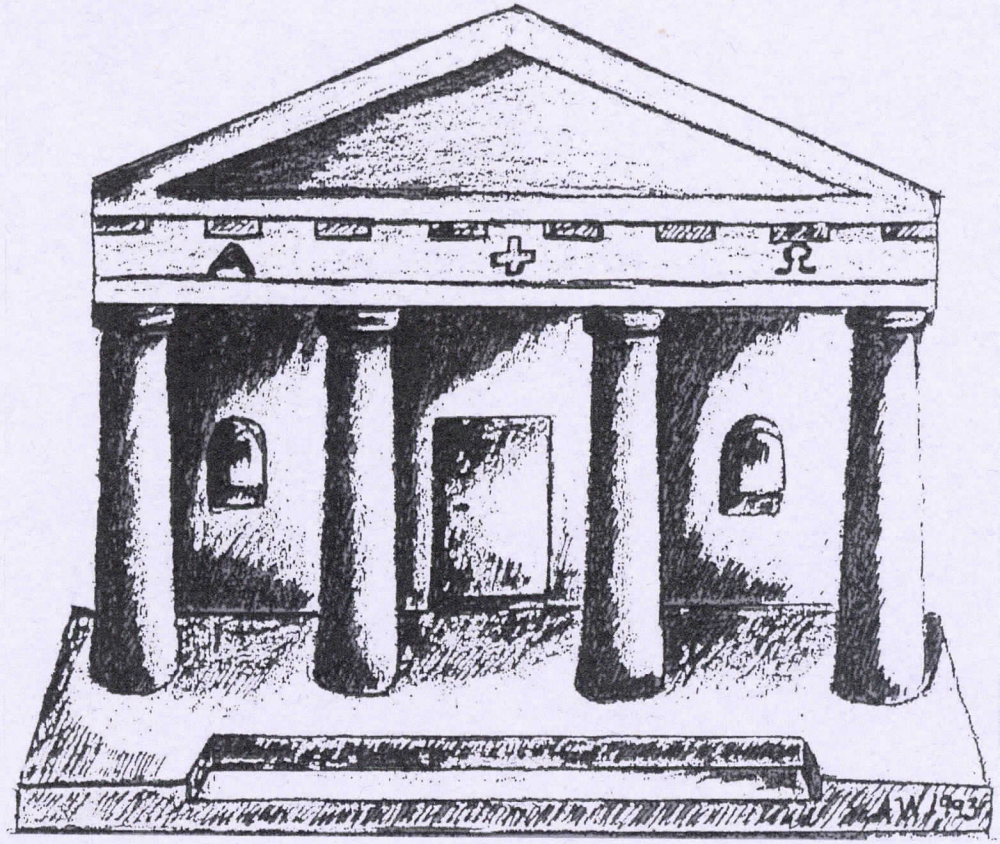

KYRKOGÅRDEN BERÄTTAR

Minnesskrift om Apelvikens kyrkogård

Abraham Winka

Bilden på omslaget visar gravkapellet på Apelvikens kyrkogård. Det är en skapelse av arkitekten Rudolf Lange i Göteborg, som inspirerats av de grekiska templen från antiken. Teckningen ritad av bokens författare.

Kyrkogården berättar

Minnesskrift om Apelvikens kyrkogård

Abraham Winka

Med stöd från Varbergs Sparbank
genom Sparbanksstiftelsen Varberg.

Varbergs
Sparbank

Förord

Under mina år 1938-1940 som patient på Apelvikens Kustsanatorium, brukade vi patienter ofta besöka kyrkogården på våra dagliga promenader. Vi satt då på trappan till kapellet eller på någon bänk och samtalade om de avlidna. Då vi gick därifrån var det ibland någon som sa: "Vem blir nästa offer tro?"

När jag på hösten 1990 återkom till Varberg och åter stod vid grinden till den lilla kyrkogården, tyckte jag på något sätt, att cirkeln för mitt liv nu slutit sig. Jag var nu tillbaka på samma plats som för 50 år sedan. Mig hade det förunnats att bli frisk och stark, få utbildning och ett trivsamt arbete i samhällets tjänst, men här på kyrkogården låg många kamrater i samma ålder som jag. De hade alla haft sina drömmar och förhoppningar inför framtiden, men här hade deras liv slutat i allt för unga år. De vilade i främmande jord långt borta från sin hembygd och sina anförvanter. Jag läste på stenarna och kände igen många namn. De små vita träkorsen var nu borta och istället hade varje grav fått en liten gravsten med namn, årtal och hemort. Kanske var detta deras enda eftermäle här i världen?

De flesta av dem hade med stor sannolikhet inte fått någon dödsruna i ortstidningen. De var alla offer för tuberkulosens framfart i början av 1900-talet, men de var också offer för fattigdomen i vårt land under samma tid.

Jag beslöt mig för att tvätta och rengöra gravstenarna och förbättra färgen på bokstäverna. De var nämligen i stort behov därav. Under arbetets gång med gravstenarna mognade tanken att skriva en liten minnesskrift om kyrkogården och alla dem som vilar där. Det blev ett grannlaga arbete att hitta de avlidnas rötter. Med hjälp av deras hemförsamlingars pastorsexpeditioner och de avlidnas anhöriga är nu skriften färdig.

Jag riktar ett varmt tack till alla hjälpsamma kyrkoskrivare som bistått mig med sakuppgifter. Likaså tackar jag släktingar och anförvanter till de avlidna för värdefulla upplysningar. Utan deras medverkan hade det blivit betydligt svårare att få fram underlag för denna skrift.

Varberg i september 1993
Abraham Winka

Förhistoria

I början av 1900-talet skördade tuberkulosen (tbc) ca 10% av alla dödsfall i Sverige. Orsaken till den fruktade folksjukdomens snabba spridning säges ha berott på industrialismens genombrott här i landet. De stora omflyttningar av människor som detta medförde skapade slumbostäder med svält och fattigdom. Detta blev grogrunden för tuberkelbacillen. Särskilt utsatta områden för sjukdomen var Norrland, där stora grupper av befolkningen inte tidigare kommit i kontakt med bacillen och därför saknade tillräcklig motståndskraft mot den.

För lungtuberkulossjuka byggdes sanatorier i de flesta län här i landet. Några av dem tillkom genom stiftelser, som grundats av någon känd person, t.ex. Oskar II:s Jubileumsfond.

Apelvikens Kustsanatorium har sin egen historia. Den tillkom inte för vård av lungsjuka, utan till att börja med enbart för vård av "skrofulösa" barn, (skrofulos = körteltuberkulos hos främst barn och ungdom). Med tiden kom även led- och bentuberkulösa personer att vårdas på Apelviken, dock aldrig någon med lungtuberkulos.

Kustsanatoriet Apelviken

Apelvikens Kustsanatorium i Varberg är en skapelse av stadsläkaren Johan Severin Almer, som sommaren 1902 på eget initiativ och för egna medel gav vård åt sex skrofulösa barn i åtta veckor. Som lokal användes bondgården på Apelviken. Maten lagades hemma i doktor Almers bostad och kördes med häst ned till Apelviken varje dag. Sommaren 1903 vårdades 10 barn med gott resultat på samma ställe och 1904 uppfördes den första paviljongen och därmed hade uppbyggnaden av Apelvikens Kustsanatorium börjat. Samma år, alltså 1904, bildades "Föreningen för kustvård åt skrofulösa barn". År 1905 övertog föreningen hela anstalten och det året fick man också första landstingsbidraget. Under nio tillbyggnadsperioder växte sanatoriet och kunde vid doktor Almers död 1927 ge vård åt 574 patienter och var därmed landets största sanatorium. De flesta av patienterna var barn och ungdomar från Norrland.

Kustsanatoriet drevs från början genom ideella insatser och med medel från Föreningen för kustvård åt skrofulösa barn. Med sanatoriets tillväxt ökade också kostnaderna. Doktor Almer lyckades som riksdagsman få staten att ikläda sig en del av driftskostnaderna fr.o.m. år 1911. Detsamma gjorde också landstingen i de län varifrån patienterna kom. En viss del av vårdkostnaderna skulle emellertid patienterna själva betala. Denna andel kom i praktiken uteslutande att bekostas av patientens hemkommun.

Även om de flesta av de patienter som vårdades på Apelviken efter behandlingens slut kunde återvända till sina hemorter, så var det en del som avled under sin vistelse där. Patienternas resor till och från Apelviken betalades av staten, d.v.s. man fick också hemresan om man utskrevs som frisk. Om man däremot avled fick man ingen hemresa, då skulle de anhöriga stå för hemtransporten av den döde. Detta hade många föräldrar och anhöriga inte råd med. En liktransport till Norrland kostade på den tiden 350-400 kronor på järnväg, en svindlande summa för en fattig förälder. Följden blev att många av de norrländska ungdomarna till att börja med blev begravna på kyrkogården i Varberg.

Apelvikens kyrkogård

Eftersom en del av de avlidna blev begravna på S:t Jörgens kyrkogård i Varberg tog doktor Almer år 1924 initiativ till att anlägga en sjukhuskyrkogård på Kustsanatoriets område. År 1927 var kyrkogården färdig att tagas i bruk och kunde invigas den 25 augusti samma år. Den förste som gravsattes där blev märkligt nog sanatoriets grundare och välgörare doktor Almer själv, som avlidit den 13 maj samma år.

Den lilla kyrkogården är i all sin enkelhet ett monument över "Fattig Sverige". Där vilar de som inte hade råd att återvända till sin hembygd. De var inte värda en hemresa med statliga medel. Deras anhöriga hade inte haft råd att bevista deras begravning. De var offer för den tidens folksjukdom tuberkulos. Liksom stupade soldater har de fallit på sin post mot en övermäktig fiende. Här har de förts samman i en egen kyrkogård. Här vilar de sida vid sida, barn och ungdomar, kvinnor och män i sina bästa år. I li-

vet var de kamrater, i döden är de alla lika. Av de 136 personer som begravts på kyrkogården finns idag fortfarande 134 stoft kvar där. Endast två har flyttats till sina hemorter.

Doktor Almers grav ligger på en liten kulle vid sidan om de övriga gravarna. En vacker gravvård är rest på platsen. Fem dagar efter det att doktor Almers urna hade gravsatts begravdes den första patienten. Det var den 13-årige Gunnar Albin Olsson från Vitsand i norra Värmland.

De första 10 åren begravdes 116 personer. De flesta var från våra fyra nordligaste län. Jag tror inte att någon enda av deras anhöriga kunde närvara vid någon begravning. Bland de begravna finns tre utlänningar: en finländare, en polack och en estländare. Dessa tre hade alla kommit som flyktingar till vårt land under andra världskriget.

Den siste som begravdes på kyrkogården var gårdskarlen Sven Andersson, som varit anställd på Apelviken i många år. På hans egen begäran fick han där sitt sista vilorum när han dog 1954.

Det är min förhoppning att Apelvikens kyrkogård inte kommer att beläggas med andra människor, utan att den allt framgent får vara som den är idag – ett monument över fattigdomens och tuberkulosens offer.

Kyrkogårdens storlek, läge och utseende

Den lilla kyrkogården är cirka 4000 kvadratmeter. Den är vackert belägen i östsluttningen mot Stora Apelviken. Kyrkogården är kringgärdad av en 1,60 meter hög och 1 meter bred stenmur. På stenmuren växer mossa och vildvin. I mitten på kyrkogårdens östra långsida står det vackra gravkapellet, vars framsida prydes av fyra kolonner. I sydöstra hörnet leder en trappa ned till bårhuset, där svepning och bisättning skedde. Här förekom också ibland obduceringar. Utmed kyrkogårdsmuren växer numera stora träd, dels flera silvergranar men också almar och en del andra lövträd. Vid kapellets långsidor finns rabatter med rosenbuskar. Patienternas gravar är alla exakt lika. På varje gravkulle är planterat sedumväxter (dels Sedum hybridum = sibiriskt fetblad men också Sedum spurium = kaukasiskt fetblad). Vid huvudgärden på varje

grav finns en liten låg gravsten (25x40 cm). På gravstenen är inhugget den dödes namn, årtal och hemort. Dessa gravstenar tillkom på sanatoriets bekostnad åren 1943-1946. Tidigare fanns på varje grav ett litet vitt träkors.

Jag erinrar mig, när jag på våren 1946 för första gången efter kriget, besökte krigskyrkogården i Hattfjeldal i Nordnorge, så "klack" det till i mig när jag såg de spikraka raderna med små vita träkors på varje grav. Det var en slående likhet med Apelvikens lilla kyrkogård, där många av mina sjuka kamrater vilade. Den enda skillnaden på korsen var, att i Hattfjeldal var de vita av fjällbjörkens näver. Fångarna hade själva begravt sina kamrater och gjort korsen av små fjällbjörkar. Här vilade krigsfångar från Ukraina, Ungern, Tjeckoslovakien, Estland, Lettland, Litauen m.fl. länder. De vita korsen är tydligen något som betyder gemenskap. Fångarna fick inte heller komma tillbaka till sin fosterjord. Men nu åter till Apelvikens kyrkogård.

Under årens lopp har en del anhöriga bytt ut de små gravstenarna mot en mera personligt formad sten, så nu finns det på kyrkogården ett tiotal gravar med "egna" stenar.

Begravningsgudstjänsten

Varje begravning ägde rum i gravkapellet. Kistan placerades på en katafalk framför altaret. I kapellet fanns stolar för ett trettiotal personer. Det var sällan som någon anhörig till den avlidne kunde närvara vid begravningen. Däremot var alltid några av personalen på den avdelning där den döde vårdats närvarande. Likaså deltog alltid uppegående patienter och kamrater till den avlidne. Officiant var någon av prästerna i Varberg, vanligen prosten Ernst Sjöblom eller någon av komministrarna Aronius eller Ergardt.

Efter begravningen fick de anhöriga ett skriftligt referat om hur begravningen gått till. Där omtalades noggrant vem som varit präst, vem som spelat och vilka psalmer och bibelord som förekommit. Därtill följde också ett fotografi av kistan och blomstergärden vid graven. Dessa skriftliga åminnelser var mycket uppskattade av de anhöriga.

Statistik

På kyrkogården har begravts 136 personer. Två av dessa har flyttats till sina hemorter, nr 63 Karl Gunnar Olsson från Eskilstuna och nr 126 Astrid Andersson från Borgsjö i Medelpad. Återstår alltså 134 personer.

Av dessa 134 är 2 icke patienter (doktor Almer och körkarlen Sven Andersson). Återstående 132 är patienter och av dessa är 3 utlänningar.

Fördelningen av manliga och kvinnliga är; 92 manliga och 44 kvinnliga = 136.

Ålder vid dödsfallet:

0	–	9 år	=	21	
10	–	19 år	=	46	
20	–	29 år	=	37	
30	–	39 år	=	19	
40	–	49 år	=	6	
50	–	59 år	=	1	
60	–	69 år	=	6	(inkl. dr Almer och körkarlen Sven Andersson)

Fördelningen av de döda på län:

Norrbotten	29	Gotland	2
Västerbotten	18	Västmanland	2
Jämtland	14	Älvsborg	2
Västernorrland	11	Stockholms stad	1
Värmland	10	Uppsala	1
Skaraborg	6	Jönköping	1
Södermanland	6	Kristianstad	1
Gävleborg	5	Utlänningar	3
Göteborg o Bohus	5	Personal	2
Kalmar	4		Summa 136
Blekinge	3		
Östergötland	3		
Örebro	3		
Halland	2		
Stockholm	2		

Begravningskostnader: (år 1934)

Likkista	35 kronor
Svepning	15 kronor
Gravöppning, blommor m.m.	12 kronor
Summa kronor:	62 kronor

Vårdavgifter för patienter betalades av: (år 1934)

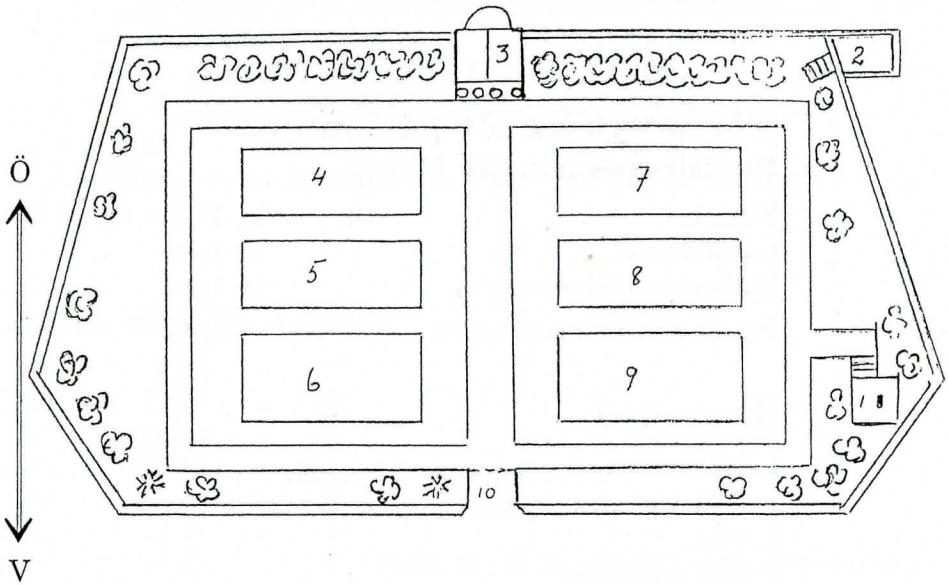
Staten	kr 1:35
Landstinget	kr 1:75
Patienten (Kommunen)	kr 1:20
Summa kronor per dygn:	4:30

Kustvård

I doktor Almers kustvård ingick:

1. God och närande kost
2. Vila
3. Solbestrålning
4. Havsbad
5. Motion

Apelvikens kyrkogård

1 Doktor Almers grav
2 Bårhus
3 Gravkapell
4-9 Gravar
10 Grind

Gravkarta över Apelvikens kyrkogård

Kyrkogårdens gravar

Här följer en redogörelse över alla som är begravna på Apelvikens kyrkogård. Före varje namn finns ett nummer. Numret anger tidsföljden i gravregistret och återfinnes också på gravkartan. I texten under varje namn omtalas den avlidnes ålder, hemort och landskap. I de flesta fall är det mycket knapphändiga uppgifter, som jag genom kyrkböckerna lyckats få fram. Där det ändock blivit lite mera text är det med de anhörigas benägna bistånd och goda minne, som beskrivningen blivit lite utförligare. De avlidnas sjukdomar och dödsorsaker har inte mycket berörts. Detta beroende på att alla led av tuberkulos i någon kroppsdel.

Ett gemensamt drag för alla dessa avlidna har varit fattigdom och lidande. För många har sjukdomen en längre tid legat latent, för att slutligen "bryta ut" vid någon kroppsskada. I många fall har flera barn och ungdomar drabbats i samma familj. I cirka 10% bland de avlidna är "fadern okänd", dvs de är födda utom äktenskapet. I dessa fall har det ofta blivit morföräldrarna som fått ta ansvaret för både mor och barn.

Eftersom de flesta avlidna kom från övre Norrland, så var resekostnaderna till Apelviken alltför betungande för att de anhöriga skulle kunna besöka den sjuke på sanatoriet. Detta gällde också begravningarna. När den sjuke lämnade hemmet uppe i Norrland för resan till Apelviken, så var det i många fall sista gången som barn och föräldrar såg varandra.

En syster till en 11-årig pojke från Lappland, har i brev berättat följande: (Jag citerar från brevet) "Vi var 14 barn i familjen och mina föräldrar hade ju inte pengar, så de kunde resa den långa vägen till min brors begravning. Men vi fick ett så vackert foto från begravningen med kistan och alla de fina blommorna, och detta blev ett kärt minne för oss. Det var inte så lätt på den tiden, men det var gott och bra att vi hade en så god gemenskap i hemmet".

Ordet "gemenskap" kommer igen. Under mina många besök på Kyrkogården de senaste åren, har jag ofta träffat anhöriga till de avlidna, som nu som pensionärer fått möjlighet att besöka sina kära på Apelvikens kyrkogård. Fastän det i många fall är över 60 år sedan deras syster eller bror blev begraven, så finns fortfarande bandet av syskonkärlek och gemenskap kvar.

Nr 1. **Johan Severin Almer**

Född 13/5 1861 – Död 13/5 1927

Varberg, Halland

Den förste som begravdes på Apelvikens kyrkogård var sanatoriets överläkare med lic stadsläkaren Johan Severin Almer. Doktor Almer var son till hemmansägaren Anders Nilsson (1816-1893) och hans hustru Sara Lovisa Svensdotter (1828-1914) på Liagården i Grimetons socken ett par mil öster om Varberg. Flera av familjens 12 barn avled i unga år i tuberkulos, varför doktor Almer mycket tidigt kom i kontakt med den sjukdomen. Församlingens präst upptäckte den unge Johan Severins stora begåvning och föreslog honom att läsa till präst. Detta ville emellertid inte Johan Severin, som istället ville läsa medicin. Han studerade i Uppsala och Stockholm och var färdig läkare 1893. Samma år återkom han som praktiserande doktor till hemstaden Varberg.

År 1902 grundade doktor Almer Apelvikens Kustsanatorium (Se mera därom i "Förhistoria"). Doktor Almer var en typisk handlingsmänniska, som med kraft genomdrev sina föresatser. Hans fasta tro på värdet av kustvård i kampen mot tuberkulos besjälade hans arbete.

Som politiskt liberal var han verksam i landstinget, riksdagens första kammare och i Varbergs stadsfullmäktige. Bestående resultat av doktor Almers verksamhet i Varberg är förutom Apelvikens Kustsanatorium även Strandpromenaden och den lilla kyrkogården i Apelviken.

Doktor Almer avled på sin 66-årsdag den 13 maj 1927. Han efterlämnade två döttrar, Alice (Lizzy) och Daga, gift Rappe.

"Upp stiga orden,
tanken stilla står.
Ord utan tanke
aldrig himlen når."
(W. Shakespeare)

Nr 2. **Gunnar Albin Olsson**

Född 1/3 1914 – Död 21/8 1927

Vitsand, Värmland

Gunnar Olsson var den första patienten på Apelvikens Kustsanatorium som blev begraven på Apelvikens kyrkogård. Han dog den 21 augusti 1927 och begravningen ägde rum den 30 augusti. Vi känner inte till om någon av hans släktingar hade råd att komma till begravningen. Däremot vet vi att personalen på den avdelning där han vårdats alldeles säkert var närvarande. Officiant var någon av de tjänstgörande prästerna i Varberg.

Gunnar Olsson var son till skogsarbetaren Hjalmar Olsson (f 1884) och hans hustru Anna Cajsa (f 1888) i Vitsand i norra Värmland. Han hade en äldre halvsyster som hette Elsa och två yngre bröder, Olof och Hilding.

Gunnar Olsson blev 13 år gammal.

"Somrarna likt svalor flyga,
sländkort är vår nådatid."
(Einar Malm)

Nr 3. **Knut Andreas Andersson**

Född 15/1 1902 – Död 30/9 1927

Mo, Ångermanland

Skomakaren Knut Andersson var född i Själevad utanför Örnsköldsvik år 1902. Han var son till arbetaren Anders Andersson (f 1853) och hans hustru Sara Axelina, född Strandberg 1875. Han hade en två år äldre syster som hette Doris Axelina.

Knut Andersson hade tidvis arbetat i Örnsköldsvik. Han blev 25 år gammal.

"Historien om oss
blev aldrig skriven.
Vi har ett modersmål
av inre art."
(Hjalmar Gullberg)

Nr 4. **Gösta Nilsson-Berg**

Född 17/7 1926 – Död 24/12 1927

Järnskog, Värmland

Den lille Gösta Randolf Nilsson-Berg dog på själva julafton 1927. Han var endast 1 år, 5 månader och 7 dagar gammal och är därmed den allra yngste av alla de 136 personer som ligger begravna på Apelvikens kyrkogård.

Göstas far är okänd, men hans mor hette Selma Viktoria Nilsson (1897-1976). Han hade två äldre systrar, Alice, född 1918 och Gunborg, född 1921. Efter Göstas död 1927 gifte sig modern med Nils Börjesson (1884-1968) från Järnskog i västra Värmland.

"Ditt liv blev kort.
En vår, som blott i blomning gick.
En gryning, som ej dagas fick."
(Anders Frostensson)

Nr 5. **Oskar Hällgren**

Född 6/4 1912 – Död 20/1 1928

Skellefteå, Västerbotten

Oskar Vilhelm Hällgren var son till hemmansägaren Olof Hällgren (död 1924) och hans hustru Maria Viktoria i Sörböle, Skellefteå landsförsamling. Familjen hade sju barn, tre flickor och fyra pojkar. Alla Oskars syskon uppnådde vuxen ålder. Oskar Hällgren blev 15 år gammal.

"Vem kan så felfri vara
att han för dig består,
och vem kan sig försvara
om du till doms vill gå?"
(C. Marot, 1539)

Nr 6. **Bertil Granholm**

Född 28/3 1924 – Död 28/1 1928

Skönsmon, Medelpad

Bertil Erik Gösta Granholm från Skönsmon utanför Sundsvall var son till arbetaren Erik Volger Granholm (f 1895) och hans hustru

Svea Maria Vestling (f 1893). Han hade två yngre bröder, Karl Erik och Bengt Olof. Efter Bertils död flyttade familjen in till Sundsvall. Bertil Granholm var vid sin död endast tre år och 10 månader gammal.

"Låt oss betänka
hur få våra dagar äro."
(Psaltaren 90:12)

Nr 7. **Filip Pettersson**

Född 3/11 1922 – Död 22/3 1928

Daretorp, Västergötland

Filip Helge Robert Petterson var från Helyckan i Daretorps församling, som ligger på Hökensåsen i Skaraborgs län i Västergötland. Han var son till Anders Gustaf Pettersson (1871-1926) och hans hustru Alma Maria Johansson (f 1888). Fadern dog 1926, när Filip var fyra år. I familjen fanns ytterligare två barn, brodern Hilding och systern Maria. Efter Filips död flyttade modern och de två andra barnen till grannförsamlingen Brandstorp. Filip blev endast fem år.

"Jag längtar marken,
jag längtar stenarna,
där barn jag lekt."
(Verner v Heidenstam)

Nr 8. **Karin Helena Magnusson**

Född 25/9 1895 – Död 24/3 1928

Grebbestad, Bohuslän

Karin Magnusson var född i Tossene utanför Hunnebostrand i Bohuslän. Familjen flyttade senare till Skickeröd i Grebbestads församling. Hennes föräldrar var Carl Gustaf Magnusson (1871-1937) och hans hustru Bolette Bolin, född 1869.

Under sitt verksamma liv hade Karin en tid varit bosatt i Kville, ett par mil norr om Tossene. Förutom föräldrarna efterlämnade

hon tre yngre syskon, en bror och två systrar.
Karin Magnusson blev 32 år gammal.

"Det liv är inte längst,
som längst har varat.
Den levat längst
som fyllde dagen bäst."
(Naima Jakobsson)

Nr 9. **Rune Bengtsson**

Född 20/9 1924 – Död 28/3 1928

Karlskrona, Blekinge

Rune Bengtsson var son till Gustaf Edvin Bengtsson (f 1884) och hans hustru Eugenia Maria Svensson (f 1892) i Karlskrona. Han var näst yngst av familjens sex barn, två flickor och fyra pojkar. Rune Bengtsson blev endast tre och ett halft år gammal.

"Lyckan kommer, lyckan går.
Den Gud älskar lyckan får."
(Gammal svensk bön för
barn från 1780-talet)

Nr 10. **Berndt Eriksson**

Född 12/8 1897 – Död 27/3 1928

Hallsberg, Närke

Berndt Adolf Eriksson var född i Gällivare 1897 och son till stationskarlen Per Eriksson (f 1870) och hans hustru Hilda Sofia Johansdotter (f 1870). Han hade två systrar, tvillingsystern Klara och den äldre systern Tekla, född 1895.

Berndt Eriksson flyttade till Hallsberg i mars 1925 och samma år gifte han sig med Ingrid Johansson från Motala. Det nygifta paret bosatte sig i Älvtomta, Norra Sanna, inom Hallsberg. Berndt och hustru Ingrid fick tillsammans två barn, pojkarna Ingemar

och Karl Ivar. Den sistnämnde föddes ett par månader före pappa Berndts bortgång.

Berndt Eriksson blev 30 år gammal.

"För vilsna fötter sjunger gräset,
under mitt täcke sänks din bår."
(Hjalmar Gullberg)

Nr 11. **Nils Engström**

Född 12/3 1903 – Död 1/4 1928

Arvidsjaur, Lappland

Jordbruksarbetaren Nils Rudolf Engström var son till hemmansägaren Johannes Nilsson-Engström (f 1861) och hans hustru Eva Johanna Nilsdotter (f 1877) i Ånäset inom Arvidsjaurs församling i Lappland.

Nils Engström blev 25 år gammal.

"Lång var förvisso prövningen,
men nu är priset nära.
Dig väntar sista övningen
och mer finns ej att lära."
(Hjalmar Gullberg)

Nr 12. **Karl Markus Jonsson**

Född 18/1 1905 – Död 1/5 1928

Alsen, Jämtland

Karl Markus Jonsson från Mo, Trångsviken i Alsens församling i Jämtland var son till grovarbetaren Erik Jonsson (f 1866) och hans hustru Anna Olsdotter (f 1861) från Mattmar. Han var yngsta barnet i en syskonskara på sju barn, fem pojkar och två flickor. Enligt tillgängligt material hade han ådragit sig en ryggskada där det sedan blev tuberkulos. Karl Markus blev 23 år gammal.

"Det var i många ting
en märklig man,
som nu på okänd ort
har funnit frid."
(Hj. Gullberg)

Nr 13. **Elfrida Stenberg**

Född 4/4 1895 – Död 30/4 1928

Viklau, Gotland

Elfrida Johanna Emilia Stenberg var född i Björke på Gotland och enda barnet till Lars Petter Stenberg (1860-1944) och hans hustru Johanna Elisabet Hammarström (1869-1930).

Elfrida hade under sin verksamma levnad tjänat som piga på olika gårdar på Gotland. Hon blev 33 år och dog före sina båda föräldrar.

"Så kan i jorden
väl kroppen myllas,
dock gudaorden
på anden fyllas."
(J.O. Walin)

Nr 14. **John Johansson-Hök**

Född 22/4 1925 – Död 14/5 1928

Sydkoster, Bohuslän

Gossen John Valfrid Johansson-Hök var son till fiskaren Carl Johan Karlsson-Hök (1886-1943) och hans hustru Gerda Elisabet Danielsson (1898-1927) från Högåsbacken, Kile Övre på Sydkoster i Bohuslän. Han hade en två år äldre bror som hette Folke, men han hade också haft en tvillingsyster som dött vid ett års ålder. John Valfrid blev endast tre år gammal och är en av de allra yngsta på Apelvikens kyrkogård.

"Jag har byggt ett slott åt dig
i fjärran, fjärran land."
(Karin Boye)

Nr 15. **Edla Johansson**

Född 15/2 1920 – Död 2/6 1928

Trehörningssjö, Ångermanland

Edla Marie Johansson var dotter till torparen Johan Herman Johansson (f 1890) och hans hustru Elin Helena Grönlund (f 1896) i

Trehörningssjö i östra Ångermanland. Hon var äldsta barnet i en syskonskara på nio barn. Två av hennes syskon dog i späd ålder. Familjen flyttade i slutet av 1930-talet till Bjurholm i Västerbotten.

Edla Johansson blev åtta år gammal.

"I en sal på lasarettet
där de vita sängar stå –
låg en liten bröstsjuk flicka
bleka kinder, lockigt hår."
(Okänd författare)

Nr 16. **Gerda Eklund**

Född 22/7 1913 – Död 28/6 1928

Arvidsjaur, Lappland

Gerda Margareta Eklund var dotter till hemmansägaren Johan Gustaf Eklund (1864-1914) och hans hustru Anna Britta Levander (1879-1919) i byn Storträsk inom Arvidsjaurs församling i Lappland.

Efter moderns död 1919 omhändertogs Gerda av fosterföräldrar. Fostermodern smittade henne med tbc och detta ledde till att hon efter en tid kom till Apelviken. Hennes hälsotillstånd försämrades och därför blev hennes tid på sanatoriet ganska kort. Den enda anhörig som höll kontakt med henne var hennes fyra år äldre syster Olga Maria (1909-1986) som ofta skrev brev till henne. Systern hade sparat ihop fem kronor, som hon skickade till Gerda, så att hon skulle få köpa sig något. Gåvan kom emellertid för sent. Efter någon vecka kom pengarna tillbaka tillsammans med Gerdas kläder. I paketet fanns även ett fotografi på Gerdas vita kista. Där var också en beskrivning på hur begravningen hade gått till. Det berättades att hennes medpatienter varit med och lagt blommor på hennes grav.

Gerda Eklund blev så nära 15 år.

"Det korn I laden i jorden neder,
i gyllne skördar skall spira upp".
(J.O. Wallin)

Nr 17. **Linnea Laestander**

Född 21/1 1916 – Död 12/8 1928

Jokkmokk, Lappland

Linnea Ulrika Laestander föddes i Arjeplog 1916. Vid tre års ålder flyttade hon med familjen till kyrkostaden i Jokkmokk, där fadern Fredrik Eugen Laestander (f 1872) fått arbete. Modern Josefina Ulrika Pettersson (f 1876) härstammade från Lycksele. Linnea var yngst bland sex syskon, två pojkar och fyra flickor.

Släkterna Laestadius och Laestander har samma ursprung. Stamfadern utvandrade på 1700-talet från byn Lästa i Ångermanland till Arjeplog. De mest kända i släktgrenen Laestadius torde vara prosten och väckelsepredikanten Lars Levi Laestadius och hans bror komministern Petrus Laestadius. Släkten Laestander har fostrat många duktiga idrottsmän, av vilka guldolympiern i skidskytte 1960, Claes Laestander kanske är den mest kände.

Linnea Laestander blev 12 år gammal.

"När en planta rycks ur jorden
stannar alltid rötter kvar,
och dess längtan står till Norden
där den sina rötter har."
(Gunnar Naeselius)

Nr 18. **Gustaf Falk**

Född 20/2 1920 – Död 3/9 1928

Visby, Gotland

Gossen Gustaf Erik Andreas Falk var son till Anna Maria Johanna Falk (1887-1933) i Visby. Han hade en äldre och en yngre syster. Faderns namn är okänt. Gustaf Falk blev åtta år gammal.

"Rum och namn väl Herren känner,
då han ropar sina vänner."
(J.O. Wallin)

Nr 19. **Anna Ångman**

Född 21/4 1911 – Död 1/10 1928

Föllinge, Jämtland

Anna Adela Ångman var dotter till Charlotta Albertina Ångman (1882-1967) i Föllinge i norra Jämtland. Hon hade en äldre bror och två yngre syskon. Faderns namn är okänt. Anna Ångman blev 17 år gammal.

"En gång skall du vara en av dem
som levat för längesen."
(Pär Lagerkvist)

Nr 20. **Erik Albin Melin**

Född 15/3 1917 – Död 2/11 1928

Kalmar, Småland

Erik Albin Melin var son till vaktkonstapel Frans Gustaf Pettersson-Melin (f 1875) och hans hustru Anna Helfrida Maria Svensson (f 1881). De bodde på Falkenbergsvägen 5 i Kalmar. Erik Albin var femte barnet i en syskonskara på åtta barn. Han blev 11 1/2 år gammal.

"Någonstans inom oss
är vi alltid tillsammans."
(Erik Lindegren)

Nr 21. **Tryggve Ek**

Född 29/9 1925 – Död 4/12 1928

Lerbäck, Närke

Gossen Tryggve Lennart Ek var son till Helmer Julius Ek (1892-1965) och hans hustru Ebba Karlsson (1888-1974). Familjen bodde i Åh i Åsbro i Lerbäcks församling vid sjön Tisaren i Närke. I familjen fanns ytterligare sex barn.

Tryggve Ek blev endast tre år gammal.

"Jag har bett till änglarna
att där skall du få bo."
(Karin Boye)

Nr 22. **Erik Enström**

Född 22/1 1906 – Död 6/12 1928

Marieby, Jämtland

Erik Roland Enström var son till jordbruksarbetaren Per Enström (1875-1943) och hans hustru Karin Bengtsson (1883-1966) i Fugelsta i Marieby församling på södra sidan Storsjön i Jämtland. Han var familjens tredje barn i en syskonskara på nio. Erik Enström dog vid 22 års ålder.

"Vi som mötas några korta stunder,
barn av samma jord och samma under."
(Verner von Heidenstam)

Nr 23. **Per Jönsson**

Född 1/12 1905 – Död 19/1 1929

Dalby, Värmland

Per Oskar Jönsson var från byn Uggenäs i Dalby socken i norra Värmland. Han var son till torparen Jöns Olsson (f 1876) och hans hustru Ingeborg Persdotter (f 1875). Per hade en yngre syster. Han blev 23 år gammal.

"Ej finns deras namn på hävdens blad,
de levde i ringhet och frid."
(E.A. Karlfeldt)

Nr 24. **Hans Funberg**

Född 25/9 1911 – Död 19/1 1929

Tännäs, Härjedalen

Hans Emanuel Funberg var från Härjedalen. Han var son till jordbruksarbetaren Helmer Funberg (f 1887) och hans hustru Britta Halvarsdotter (f 1890) i Funäsdalen, Tännäs församling. Hans blev endast 17 1/2 år gammal.

"Ack, låt mig leva riktigt
och riktigt dö en gång."
(Karin Boye)

Nr 25. **Ingvar Norman**

Född 10/11 1912 – Död 2/5 1929

Överluleå, Norrbotten

Oskar Ingvar Norman var son till hemmansägaren Oskar Norman (1872-1973) och hans hustru Henny Nordmark (1882-1947) i byn Hundsjö utanför Boden. Han var åttonde barnet i en familj med 15 barn.

Ingvars syster Astrid har berättat hur hans sjukdom började: "Först fick han ett sår i hälen på ena foten. Då såret inte läkte kom han till sjukstugan i Gällivare, där han opererades. Operationen misslyckades och han blev förlamad upp till midjan. Han remitterades till Apelviken. Hans liv stod inte att rädda och efter fyra månaders vård på Kustsanatoriet avled han den 2 maj 1929." Hans far Oskar Norman var frisk som en nötkärna och blev 101 år gammal. Ingvar dog vid 16 års ålder.

"Som drömmar flyr, så ila våra år.
All jordisk glädje likt en fläkt förgår."
(H.F. Lyte, 1847)

Nr 26. **Signe Olsson**

Född 17/9 1907 – Död 5/5 1929

Föllinge, Jämtland

Signe Agneta Olsson var dotter till Olof Pålsson (1863-1947) och hans hustru Märta Persdotter (1866-1932) från Föllinge i norra Jämtland. Hon var näst yngst bland fem barn. Signe Olsson blev 21 år gammal.

"Du skall möta de trofasta vänner,
som du miste på jorden en gång."
(Britt G. Hallqvist)

Nr 27. **Nils Andersson**

Född 14/7 1926 – Död 7/5 1929

Simonstorp, Östergötland

Gossen Nils Gunnar Emanuel Andersson var son till Ture Andersson (f 1889) och hans hustru Amelie Nilsson (f 1890) i Simonstorp i Östergötland. Nils var yngst bland fem syskon. Han blev två år och 10 månader.

"Sorlet har dött
från väg och dammigt vimmel."
(O. Hartman)

Nr 28. **Olaus Schyman**

Född 6/8 1871 – Död 1/7 1929

Botilsäter, Värmland

Olaus Schyman var född i Botilsäters församling på Värmlandsnäs. Han var son till hemmansägaren Petter Schyman (död 1887) och hans hustru Sara Lisa Olsdotter (1834-1922) från Finnerud. En yngre syster som hette Anna försörjde sig som sömmerska i församlingen.

Olaus Schyman hade varit pråmskeppare på pråmen Teodor och seglat mellan Slottsbron och Göteborg. Han var ogift. Släktingar till Olaus Schyman finns fortfarande på Värmlandsnäs, även om många flyttat till andra näraliggande orter. Den mest kände i den schymanska släkten torde nuvarande partiledaren för Vänsterpartiet Kommunisterna Gudrun Schyman vara. Hon är nämligen kusinbarnbarn till Olaus.

Olaus Schyman blev så nära 58 år gammal.

"Jag har seglat med frakt
av förgängliga ting,
genom levnadens dimmor
och ödenas sting."
(Anders Österling)

Nr 29. **Bror Johansson**

Född 5/5 1914 – Död 1/10 1929

Lindome, Halland

Bror Viktor Alexius Johansson i Lindome var son till Karl Viktor Lejon-Palm och Alfrida Hezekelia Johansson. Han blev 14 1/2 år gammal.

"I de fallande lövens månad
gick du bort och blev mull."
(Einar Malm)

Nr 30. **Karl Öberg**

Född 18/9 1913 – Död 15/10 1929

Malmberget, Lappland

Karl Alvar Öberg var född i Piteå. Han var son till gruvarbetaren Jonas August Öberg (1874-1960) i Malmberget och hans hustru Ellen Lovisa Granberg (f 1884). Han hade två äldre systrar. Karl Öberg blev 16 år gammal.

"Tänk när en gång är stillad
varje smärta,
vart sår är läkt,
var längtan nått sin hamn."
(Anders Frostensson)

Nr 31. **Axel Isaksson**

Född 1/9 1917 – Död 29/10 1929

Gällivare, Lappland

Axel Alfred Isaksson var son till Isak Henriksson-Tieva (1875-1939) och hans hustru Josefina Grelsdotter (1876-1926) i byn Ullatti i Gällivare socken. I familjen föddes 10 barn, men sex av dem dog i unga år. Axel var yngst i hela syskonskaran. Han blev 12 år gammal.

"De ofta haft det tungt och svårt
och deras kinder höljts i gråt."
(Anders Frostensson)

Nr 32. **Mats Bertil Alm**

Född 3/1 1922 – Död 9/11 1929

Vreta Kloster, Östergötland

Mats Bertil Alm var son till Karl Albin Alm och hans hustru Signe Kristina Andersson från Hässlet, Klostergården i Vreta Kloster, Östergötland. Båda föräldrarna dog 1956. Mats hade en halvbroder och flera halvsyskon. Han blev sju år gammal.

"Livet är sällan paradis
mestadels har det annat att ge."
(Nils Bolander)

Nr 33. **Helge Lindskog**

Född 15/11 1911 – Död 12/11 1929

Sköldinge, Södermanland

Helge Harry Sigfrid Lindskog var född i Floda i Södermanland. Hans biologiska far är okänd. Modern Gerda Linnea Lindskog (f 1895) gifte sig senare med skomakaren och brevbäraren Alfred Gustafsson (f 1876) och fick med honom nio barn, varför gossen Helge hade många halvsyskon. Familjen flyttade 1917 till Sköldinge, där Helge växte upp. Han blev 18 år gammal.

"Kanske stundar det
uppståndelse till kommande vår?
Kanske spelar och viskar det i träden?
(Dan Andersson)

Nr 34. **Felix Norman**

Född 5/1 1900 – Död 4/12 1929

Boden, Norrbotten

Felix Gerhard Norman var son till hemmansägaren Johan Paulus Norman (f 1854) och hans hustru Brita Maria Johansdotter (f 1856) i byn Hundsjö utanför Boden i Överluleå församling. I fa-

miljen fanns ytterligare tre barn, två flickor och en pojke. Felix var yngst av barnen. Han blev 29 år.

"Nog finns det mål och mening i vår färd,
men det är vägen som är mödan värd."
(Karin Boye)

Nr 35. **Britta Pettersson**

Född 5/1 1920 – Död 4/12 1929

Dingtuna, Västmanland

Flickan Britta Olivia Pettersson var dotter till tjänarinnan Agnes Olivia Pettersson (född 1890 i Kolbäck). Faderns namn är okänt. Efter Brittas död 1929 flyttade modern till Rytterne och därefter till Svedvi i Västmanland.

Britta Pettersson blev nio år gammal.

"Hård var den lott vi dömdes att få –
målet må Herren förklara."
(Dan Andersson)

Nr 36. **Hulda Andersson**

Född 29/12 1904 – Död 6/1 1930

Sorsele, Lappland

Hulda Maria Andersson var dotter till hemmansägaren Anders (Anta) Jonsson (f 1868) och hans hustru Maria Johanna Nilsdotter (f 1871) i byn Abmoberg inom Sorsele socken i Lappland. I familjen fanns fyra barn, två flickor och två pojkar. Brodern Bror antog efternamnet Nordfjell. Hulda hade huvudsakligen arbetat hemma på gården. Hon blev 25 år gammal.

"Till sömn jag mig bereder
tar av mig skor och kläder,
en bild av evighet."
(Britt G. Hallqvist)

Nr 37. **Bengt Åke Engström**

Född 15/5 1915 – Död 20/2 1930

Överluleå, Norrbotten

Bengt Åke Hilding Engström var son till hemmansägaren Isak Olof Engström (f 1859) och hans hustru Anna Lovisa Strandberg (f 1873) i byn Ljuså inom Överluleå församling.

Förutom av föräldrarna sörjdes Bengt Åke av två äldre systrar. Han dog i sitt 15:e levnadsår.

"Jag måste ensam gå de sista tunga stegen,
för ingen följer mig till stigens sista grind."
(Jan Arvid Hellström)

Nr 38. **Dagny Rapp**

Född 11/9 1909 – Död 17/3 1930

Älvsbyn, Norrbotten

Dagny Sofia Rapp var dotter till grovarbetaren Ernst Johan Rapp (f 1884) och hans hustru Jenny Elisabet Isaksson (f 1890) i byn Tväråsel i Älvsbyns församling sydväst om Boden. I familjen fanns också sonen Ernst Alrik (f 1912). Dagny Sofia blev 20 år.

"Tack min Gud för vad som varit.
Tack för allt vad du beskär."
(A. Storm)

Nr 39. **Nils Johansson**

Född 5/11 1903 – Död 9/4 1930

Bäreberg, Västergötland

Nils Ruben Johansson var till yrket maskinist på Bredöls mejeri i Bäreberg, Nossebro församling i Västergötland. Han var född i Hammars församling i Örebro län och kom till Bäreberg hösten 1927. Han var ogift och blev 26 år gammal.

"När vi har gått ur tiden
vårt namn, vårt verk
blir glömt.."
(Britt G. Hallqvist)

Nr 40. **Jenny Sofia Dahlberg**

Född 7/12 1901 – Död 17/4 1930

Stensele, Lappland

Jenny Dahlberg var född och uppvuxen i Tärna församling i södra Lappland. Sina första barndomsår tillbringade hon i byn Fräkenvik, där familjen hade ett litet jordbruk. Familjen flyttade sedan till kyrkbyn Tärnaby där Jenny växte upp. Hennes föräldrar var Per August Dahlberg (1878-1915) och hans hustru Augusta Gustafsdotter (1877-1946). Hustru Augusta var dotter till den i tärnabygden mycket kände "Gustaf Mårs".

Jenny var äldsta barnet bland sex systrar. Hennes syster Henny, gift med Rudolf Eriksson från Getviken, emigrerade tillsammans med maken till Amerika på 1920-talet. Systern Agnes (1907-1983) var gift med Georg Fjällström från byn Norra Fjällnäs. Georg var på sin tid roddare till Gustaf VI Adolf, under hans vistelse vid fiskestugan vid Tärnasjön. Sonen Algot Fjällström tillhörde under 1960-talet svenska eliten i längdskidåkning.

Jennys yngsta syster Hilda, som bor i Storuman, har berättat för mig hur det kom sig att Jenny kom till Apelviken och fick sitt sista vilorum där. "Det var så, att Jenny var förlovad med Elon Bäcklund i Blaiken inom Stensele socken. Hon planerade att gifta sig med fästmannen Elon och hade redan flyttat till hans hem i Blaiken. På hösten 1928 höll man på med att ta upp potatis och Jenny hjälpte till med arbetet. Det var flera ungdomar med i laget. Så kom man på att tävla om att bära den tyngsta potatissäcken till källaren. Jenny råkade härvid sträcka sig i ryggen och skadade sig så illa att hon blev sängliggande. Skadan ledde till tuberkulos i ryggen och för den skull kom hon till Apelviken."

Jenny Dahlberg blev 28 år gammal. Hon har många släktingar kvar i Storumans kommun.

"De skall minnas den grönskande jorden
och de somrar som blommade där."
(Britt G. Hallqvist)

Nr 41. **Nils Norrby**

Född 29/1 1900 – Död 24/5 1930

Ås, Jämtland

Nils Norrby var son till fältjägaren Nils Martin Norrby (1873-1934) och hans hustru Karolina Amalia Blixt (f 1874).

Nils var äldsta barnet bland sju syskon. Han var ogift och blev 30 år gammal.

"Människans dagar är som gräset,
när vinden går däröver,
då är det inte mer."
(Psaltaren 103:15-16)

Nr 42. **Maj-Lis Norén**

Född 20/5 1926 – Död 2/6 1930

Markbygden, Norrbotten

Maj-Lis Norén var dotter till Peter Harald Norén (f 1898) och hans hustru Rut Anna Andersson (f 1901) i Kolerträsk, Markbygden inom Piteå landsförsamling. Hon var näst äldsta barnet i en syskonskara på fyra barn. Familjen flyttade 1947 till Älvsbyn utanför Boden. Maj-Lis blev fyra år gammal.

"Törnrosa sov i hundra år,
men du skall sova ännu mer."
(Nils Ferlin)

Nr 43. **Britta Olsson**

Född 1/2 1924 – Död 27/6 1930

Ronneby, Blekinge

Britta Linnea Beatrice Olsson var dotter till Josef Olsson (1896-1966) och hans sambo Anna Paulina Ekholm (1888-1967) i Ronneby. I familjen fanns ytterligare fyra barn, tre pojkar och en flicka. Syskonen utflyttade till andra orter i landet. Britta blev endast sex år gammal.

"Livet mäts ej efter år,
men efter dygder blott."
(J.O. Wallin)

Nr 44. **Gösta Johansson**

Född 28/11 1913 – Död 2/7 1930

Söderhamn, Hälsingland

August Gösta Johansson var född i Bollnäs och son till bagaren Nils August Johansson (1885-1967) från Rengsjö, Gävleborgs län, och hans första hustru Matilda Brodén (död 1914). I faderns andra äktenskap med Matilda Lundström (1892-1971) föddes ytterligare tre barn, varför Gösta hade halvsyskon. Familjen var en tid bosatt i Bollnäs men flyttade till Eken 5 i Söderhamn 1924. Gösta blev 16 år gammal.

"Sänd herre dina änglar ut,
och låt min själ vid livets slut
av dem till dig bli tagen."
(Martin Schalling, 1569)

Nr 45. **Ida Ahlbom**

Född 19/1 1875 – Död 1/8 1930

Skellefteå, Västerbotten

Ida Maria Ahlbom var hustru till hemmansägaren Karl Amos Ahlbom (f 1863) i byn Tjärn i Skellefteå landsförsamling. Makarna hade inga barn. Ida Ahlbom blev 55 år och är en av de äldsta patienter som ligger begraven på Apelvikens kyrkogård.

"Jag vet att min förlossare lever."
(Job 19:25)

Nr 46. **Svea Lindström**

Född 5/7 1916 – 18/10 1930

Grundsunda, Ångermanland

Svea Julia Ingegerd Lindström var dotter till lantbrukaren Frans Elof Lindström (1892-1927) och hans hustru Anna Evelina Park (1891-1948) i Grundsunda i Ångermanlands norra skärgård. Hon hade en äldre syster och fem bröder. Svea blev 14 år gammal.

"Herren prövar blott,
han ej förskjuter."
(J.L. Runeberg)

Nr 47. **Edla Krans**

Född 22/6 1904 – Död 27/10 1930

Valstad, Västergötland

Edla Linnea Ingeborg Krans var dotter till torparen Gustaf Krans (1880-1959) och hans hustru Augusta Adelina Gustafsdotter (1879-1940) från Hällestad i Elfsborgs län. Hon var äldsta barnet bland tre syskon. Edla bodde före sin sjukdom i Äspäng, Gunnevad i Valstads församling. Hennes son Sten Arne (f 1926) bor numera i Tidaholm. Edla vårdades cirka 2 1/2 år på Apelviken. Hon blev 26 år gammal.

"Jag tänker på gamla minnen,
som leva och le och förena."
(Carl Eliasson)

Nr 48. **Nanny Blom**

Född 14/2 1924 – Död 30/12 1930

Övertorneå, Norrbotten

Nanny Josefina Blom var dotter till järnvägsarbetaren Lars Henrik Nilsson-Blom (1881-1944) och hans hustu Stina Greta Nilsdotter (1883-1929) från Hedenkangas i Övertorneå.

Åren 1928-1930 dog modern Stina Greta och fem av barnen i tuberkulos. Av de åtta barnen var det endast tre som uppnådde vuxen ålder. "Sjukdom och fattigdom de följas åt." Nanny blev bara sex år.

"Från dig jag kom
till dig jag går,
bevingad av din lycka."
(Verner von Heidenstam)

Nr 49. **Sixten Andersson**

Född 29/4 1911 – Död 21/1 1931

Lindesberg, Västmanland

Sixten Valdemar Andersson var till yrket slipare. Han var son till Reinhold Andersson (f 1873) och hans hustru Maria Sofia Lind-

gren (f 1870) i Östra Bor, Lindesberg. Sixten var yngst bland sju syskon. Två av barnen dog i späd ålder. Sixten blev 19 år gammal.

"Den som tror på mig
skall leva, om han än dör."
(Uppb. 11:18)

Nr 50. **Evelina Nenzén**

Född 5/9 1922 – Död 28/1 1931

Nora, Ångermanland

Evelina Irene Nenzén, från Noraström i Nora församling i Ångermanland, var dotter till plankbäraren Erik Råberg-Nenzén (f 1876) och hans hustru Evelina Mickelsdotter-Penfolk från Närpes i Finland. Evelina var yngsta barnet i en syskonskara på nio barn, två flickor och sju pojkar. Evelina blev åtta år gammal.

"Låt lysa livets ljus för dem
och dagas för oss alla."
(Zakarias Topelius)

Nr 51. **Helmy Malm**

Född 29/9 1914 – Död 30/1 1931

Tanumshede, Bohuslän

Helmy Malm var dotter till byggmästaren Karl Arvid Malm (f 1887) och hans hustru Hilma Johansdotter (död 1924) från Ulvesked Stora i Tanumshede i Bohuslän. Helmy var född i Mo församling (O län), när familjen bodde där. Hon hade två äldre bröder. Helmy blev 16 år gammal.

"Lycklig du är och säll,
himlen dig har ikväll."
(C.J.L. Almqvist)

Nr 52. **Tage Nyström**

Född 15/9 1910 – Död 31/1 1931

Föllinge, Jämtland

Tage Edmund Nyström var son till Jonas Nyström (f 1871) och hans hustru Anna Maria Andersson (f 1883) i Föllinge socken i norra Jämtland. Han hade en äldre bror, som hette Ture, och två yngre systrar, Tua och Tea. Tage vårdades ca två år på Apelviken innan han dog. Han blev 20 år.

"Att dö är att resa en smula,
från grenen till fasta marken."
(Stig Dagerman)

Nr 53. **Folke Högström**

Född 2/3 1906 – Död 2/4 1931

Lysekil, Bohuslän

Handelsbiträdet Folke Erik Magnus Högström var son till bryggaren Emil Högström (1870-1948) och hans hustru Jenny Olsson (1876-1915). I familjen fanns ytterligare fyra barn, två flickor och två pojkar. Folke Eriksson var ogift. Han blev 25 år gammal.

"Må eftervärlden säga blid,
de voro män utav sin tid."
(Zakarias Topelius)

Nr 54. **Anna Svanlund**

Född 8/5 1898 – Död 7/4 1931

Dorotea, Lappland

Anna Alexina Svanlund var dotter till hemmansägaren Nils Viktor Svanlund (f 1850) och hans hustru Britta Kajsa (död 1928) i Häggås i Dorotea socken i södra Lappland.

Anna var trolovad med Per Arne Augustsson i Föllinge och hade med honom fått sonen Arne Svanlund (f 1923). Sitt levebröd tjänade hon genom att gå som piga hos bönderna i bygden. Hon hade

sin son med sig på sina arbetsplatser. Hon liksom fästmannen såg fram emot att så snart som möjligt få gifta sig och bilda familj. Sin sista tjänst hade hon hos en storbonde i Jämtland. Så en dag hände olyckan. Hon ramlade ute på gårdstunet och skadade sin rygg. Detta blev anledningen till en lång sjukhusvistelse och en alltför tidig död.

Sonen Arne, som vid moderns död var åtta år, omhändertogs av morfadern och mostern Milly i Häggås. Gossen växte upp, blev stor och stark och har försörjt sig som skogsförman hos Domänverket i Dorotea.

Anna Svanlund blev 33 år gammal.

"I frid vill jag lägga mig ned
och i frid vill jag somna in."
(Psaltaren 4:9)

Nr 55. **Bjarne Holmström**

Född 29/9 1926 – Död 20/4 1931

Nederkalix, Norrbotten

Bjarne Holmström var son till Jakob Holmström (f 1890) och hans hustru Alma Forsmark (f 1895) i Nederkalix. Bjarne var yngst bland familjens fyra barn. Han var född i Gällivare, när familjen bodde där. Efter hans död flyttade familjen till Luleå. Bjarne Holmström blev så nära fem år gammal.

"De skall sjunga där
en ny jublande sång."
(Britt G. Hallqvist)

Nr 56. **Kjell Bergstöm**

Född 3/8 1924 – Död 26/8 1931

Skön, Medelpad

Kjell Ragnar Bergström var son till Ester Näslund (f 1899) i Sköns församling, Sundsvall. Hans biologiske fader är okänd. Modern gifte sig sedan med Anton Bergström (f 1894) från Algutsboda i Kal-

mar län. Denne blev alltså styvfader för gossen Kjell, därför fick han hans efternamn. Efter Kjells död föddes halvbrodern Endor Bergström (f 1934). Kjell blev sju år gammal.

"Den bästa dagen
är en dag av törst."
(Karin Boye)

Nr 57. **Gustaf Lund**

Född 24/3 1916 – Död 17/9 1931

Torshälla, Södermanland

Gustaf Sigvard Lund var son till plåtverksarbetaren Erik Lund (f 1892) och hans hustru Anna Maria (1886-1927) i Torshälla landsförsamling, numera Hällby församling. Han hade åtta syskon, tre systrar och fem bröder. Gustaf blev 15 år gammal.

"Hjordar dö, fränder dö,
själv dör du även;
ett vet jag som aldrig dör,
domen över död man."
(Ur Havamal)

Nr 58. **Gustaf Forslund**

Född 1/8 1914 – Död 28/11 1931

Gällivare, Lappland

Gustaf Adolf Forslund var son till sotarmästaren Nikanor Forslund (f 1880) och hans hustru Edla Andersson, född Hensén (1883-1952) i Malmberget, Gällivare församling. I familjen fanns tre äldre syskon, två systrar och en bror.

Gustaf Forslund blev 17 år gammal.

"Jag skall få öppna den himmelska dörren,
trots att jag bröt mot hans lag."
(Dan Andersson)

Nr 59. **Olina Sandström**

Född 7/2 1909 – Död 17/3 1932

Söderhamn, Hälsingland

Olina Sylvia Sandström var född i Söderala och inflyttade 1929 till Söderhamn. Hon bodde på ålderdomshemmet i Söderhamn och var pensionär och ogift. Olina blev 23 år gammal.

"Tanke vars strider blott natten ser,
toner hos eder om vila den ber."
(Erik Gustaf Geijer)

Nr 60. **Britt Kjellgren**

Född 10/7 1928 – Död 16/4 1932

Vilhelmina, Lappland

Britt Mirjam Kjellgren var dotter till Johan Kjellgren (f 1896) och hans hustru Rut Markusson (f 1906) i byn Råsele i södra Vilhelmina socken. Byn ligger vackert vid Ångermanälven. Britt hade två syskon, systern Ann Louise och brodern Hans Torbjörn. Britt blev tre år gammal.

"Det korn I laden i jorden neder,
i gyllne skördar skall spira upp."
(Ur Dödens ängel av J.O. Wallin)

Nr 61. **Anna Bolin-Östman**

Född 17/11 1917 – Död 7/5 1932

Själevad, Ångermanland

Anna Margareta Bolin-Östman var dotter till Margareta Bolin (1898-1975) och arbetaren Johan Modin.

Modern gifte sig sedan med sulfitarbetaren Olof Östman (1898-1975) och Anna fick därmed även styvfaderns namn. I moderns äktenskap med Olof Östman fick Anna fyra yngre halvsyskon. Anna Bolin blev 14 1/2 år gammal.

"Ensam jag skrider fram på min bana,
längre och längre sträcker sig färden."
(E.G. Geijer)

Nr 62. **Börje Norberg**

Född 26/5 1922 – Död 5/5 1932

Gällivare, Lappland

Börje Norberg var från Malmberget, men han var född i Koskullskulle i Norrbotten. Han var son till Johan Angel Norberg (1900-1962) och hans hustru Gerda Altea Forslund (1903-1985) från Jörn i Västerbotten. I familjen fanns ytterligare tre barn, två flickor och en pojke.

Börje Norberg blev 10 år gammal.

"Det är något bortom bergen
bortom blommorna och sången,
det är något bakom stjärnor,
bakom heta hjärtat mitt."
(Dan Andersson)

Nr 63. **Karl Gunnar Olsson**

Född 13/11 1913 – Död 11/5 1932

Eskilstuna, Södermanland

Namnet på Karl Gunnar Olssons far är okänt, men hans mor hette Judit Olsson (f 1892). Karl Gunnar föddes i Fors församling i Södermanland. Hans stoft överfördes till Eskilstuna kyrkogård den 25 juli 1932. Därför finns ingen gravsten på Apelvikens kyrkogård över honom. Karl Gunnar blev 19 år gammal.

"Faller en stråle
av gudasänd glans på vår väg,
då vandra vi i förklarat ljus."
(Pindaros 520-440 f.Kr.)

Nr 64. **Adolf Eriksson**

Född 15/5 1901 – Död 9/6 1932

Sunne, Värmland

Adolf Ernfrid Eriksson var son till snickaren Per Eriksson (f 1874)

och hans hustru Elfrida Brandt (f 1876) i Brotetorp, i Sunne, Värmland.

Adolf blev 31 år gammal.

"Ur mörker kommer jag till ljus,
från armod till Guds rika hus,
från oro till god vila."
(Magnus Gabriel de la Gardie, 1694)

Nr 65. **Kurt Öhman**

Född 5/8 1909 – Död 17/6 1932

Älvsbyn, Norrbotten

Kurt Roland Öhman var son till hemmansägaren Johan Öhman (f 1873) och hans hustru Maria Holmström (f 1873) i Korsträsk i Älvsbyns församling, Norrbottens län. Han var näst yngst i en syskonskara på sex barn. Kurt Öhman blev 23 år gammal.

"Något som man offrat
har gett en annan mod
att bära livets börda
med större tålamod."
(Prins Vilhelm)

Nr 66. **Anna Andersson**

Född 7/7 1892 – Död 23/6 1932

Grödinge, Södermanland

Anna Teresia Andersson, född Jansson 1892, var gift med stataren Erik Valdemar Andersson (f 1895). Anna var född i Turinge, Stockholms län och hade tjänat sitt levebröd som handelsbiträde. Efter giftermålet med Erik Andersson bodde de på Berga gård, där maken arbetade. Makarna hade inga barn. Anna Andersson blev 40 år gammal.

"Odla oförtrutet fältet som du fått.
Ilande minuten ser du en gång blott."
(J.O. Wallin)

Nr 67. **Johan Teodor Jonsson**

Född 18/5 1886 – Död 23/6 1932

Offerdal, Jämtland

Johan Teodor Jonsson var jordbruksarbetare från Offerdal i den jämtländska fjällvärlden. Han var gift med Karin Jonasdotter (f 1895) och hade med henne fem barn, tre flickor och två pojkar.

Johan Teodor blev 46 år gammal.

"O, att en gång få skåda det vi trodde,
glans som i stoft och ringhet bland oss bodde."
(O. Hartman)

Nr 68. **Daniel Edström**

Född 11/3 1904 – Död 25/8 1932

Alster, Värmland

Daniel Natanael Edström var från Gustaf Frödings hembygd i Värmland. Han var ogift men sammanbodde med hushållerskan Margareta Karlsson (f 1907). Närmast sörjande efter Daniel var en äldre syster, som hette Ellen Elisabet, gift Sjöberg. Daniel Edström blev 28 år gammal.

"Sist bröt du upp för en längre färd
och lämnade så Guds vackra värld."
(Carl Eliasson)

Nr 69. **Oskar Wäänänen**

Född 14/9 1911 – Död 6/9 1932

Nederkalix, Norrbotten

Oskar Halfdan Ossian Wäänänen var son till Anders Wäänänen (1874-1933) och hans hustru Hanna Wallgren (1874-1930).

Fadern var född i Uleåborg i Finland. Oskar hade både hel- och halvsyskon. Han blev 21 år gammal.

"Ända in i döden vill jag följa er med sång,
och jag vill dö, och jag vill spela
till uppståndelse en gång."
(Dan Andersson)

Nr 70. **Anders Lundström**

Född 18/12 1919 – Död 22/10 1932

Sidensjö, Ångermanland

Anders Olof Sigvard Lundström var son till torparen Lars Olof Lundström (1891-1939) och hans hustru Alma Edlund (1893-1927). Anders var näst äldst bland sex syskon. De sex barnen föddes inom loppet av sju år. Modern dog när yngsta barnet var två år. Även fadern avled medan de yngre barnen var i tonåren.

Anders Lundström blev 13 år gammal.

"Livet är att vinka ett kort farväl
och gå hem och sova."
(Edit Södergran)

Nr 71. **Gerda Bratt**

Född 7/6 1918 – Död 3/12 1932

Lysekil, Bohuslän

Gerda Teresia Bratt var född i Skredsvik vid Gullmarsfjorden. Hennes föräldrar var grovarbetaren Oskar Bratt (1886-1969) och hans hustru Augusta Johansdotter-Carlsson (1895-1928). Gerda hade två yngre bröder. Hon blev 14 år gammal.

"Den gudarna älskar dör ung."
(Gammalt talesätt)

Nr 72. **Karl Öhlén**

Född 2/12 1920 – död 18/1 1933

Stöde, Medelpad

Karl Rune Öhlén var från Stöde i Medelpad. Han var son till Lars August Öhlén (f 1878) och hans hustru Ida Sandin (1884-1936). Han var sjätte barnet i en syskonskara på 11 barn. Flera av barnen dog i unga år. Karl blev 12 år gammal.

"Allting har sin tid.
Leva har sin tid
och dö har sin tid."
(Predikaren)

Nr 73. **Lars Pettersson**

Född 1/5 1923 – Död 1/3 1933

Överkalix, Norrbotten

Lars Knut Pettersson var son till Johan Pettersson (1888-1967) och hans hustru Berta Vilhelmina Lundström (1887-1975) i Orrasjärvi inom Överkalix församling. I familjen fanns ytterligare åtta barn. Fyra av barnen dog i späd ålder. Lars skulle om ett par månader ha fyllt 10 år.

"Här ett dussin små patienter
liknande en blomstergård,
som en vårlig frostnatt härjat
goda människor ge vård."
(Ur sjuksalen av C. Snoilsky)

Nr 74. **Viktor Tysklund**

Född 13/7 1902 – Död 24/3 1933

Hofors, Gästrikland

Viktor Roland Tysklund var pressverksarbetare på järnverket i Hofors. Han var född i Garpenberg i Dalarna och son till gruvarbetaren Johan Tysklund (f 1878) och hans hustru Anna Johansson (f 1878) i Ryllshyttan. Viktor Tysklund var ogift. Förutom föräldrarna efterlämnade han en yngre bror.

Viktor Tysklund blev 31 år gammal.

"Du död var är din seger,
du död var är din udd?"
(1 Kor. 15:55)

Nr 75. **Eivor Karlsson**

Född 3/2 1931 – Död 12/9 1933

Utby, Västergötland

Eivor Ellen Kristina Karlsson var dotter till Karin Andersson, född Karlsson (1909-1961). Modern var gift med arbetaren Gustaf Andersson (1890-1973), Jon Jons Enkasgården i Utby, Jäla, söder om Mariestad. Eivors biologiske far okänd.

Eivor var endast 2 1/2 år när hon dog. I moderns äktenskap med Gustaf Andersson fick hon flera halvsyskon.

"Du är större än mitt hjärta,
du som allting kan och vet,
du som har i dina händer
Vintergatans hemlighet."
(Kerstin Anér)

Nr 76. **Karl Fredrik Karlstedt**

Född 28/5 1919 – Död 17/9 1933

Bredsäter, Västergötland

Karl Fredrik Karlstedt var född på Torsö i Vänern. Han var son till rättaren på Svanebergs herrgård, Anders Karlstedt (f 1878) och hans hustru Elin Andersson (f 1881). Förutom föräldrarna efterlämnade Karl Fredrik en äldre syster, som heter Maria.

Karl Fredrik blev 14 år gammal. Han har av sina anhöriga fått en egen gravsten.

"Tyngden av en personlig upplevelse
kan inte mätas av andra."
(Martin Lönnebo)

Nr 77. **Oskar Andersson**

Född 19/10 1902 – Död 21/9 1933

Ör, Dalsland

Oskar Henry Andersson var född i Dalskogs församling i Dalsland men flyttade i unga år med föräldrarna till Högsbyn inom Örs församling, som också ligger i Dalsland. Han var son till lantbrukaren Jonas Andersson (f 1868) och hans hustru Augusta Andersdotter (f 1862). Oskar var enda barnet i familjen och arbetade hemma på gården så länge han var frisk. Han blev 31 år gammal.

"Ljust i mörkret ljöd en psalm
om prövningar på jorden,
och skröplingen på sängens halm
förnam de sanna orden."
(Helmer Grundström)

Nr 78. **Hanna Johansson**

Född 24/3 1894 – Död 24/9 1933

Fjärås, Halland

Hanna Alfrida (Frida) Johansson, född Nilsson, var född i Hemsjö församling utanför Alingsås 1894. Hon var gift med stataren Karl Bernhard Johansson (1890-1966) från Orust. Makarna hade fyra barn, två pojkar och två flickor.

Familjen bodde på flera platser i Västsverige innan de slutligen fick arrendera torpet Äskebacka utanför Fjärås i Halland. Samtidigt fick maken Karl arbete vid statens grustag i Fjäråsbräcka. Allting tycktes vara i sin ordning hos familjen Johansson i Fjärås. Så hände det som inte fick hända hos en fattig arbetarfamilj på 1920-talet. Olyckorna kom slag i slag. Sonen Anders berättar: "Olyckorna började när den sexårige brodern Kalle lekte med tändstickor och satte eld på torpstugan, som brann ned till grunden. Under räddningsarbetet skadade sig mamma Frida i ryggen, när hon skulle rädda en tung mjölsäck undan lågorna.

Nästa olycka kom en kort tid senare. Man hade nu fått en ny bostad uppe på Fjäråsbräcka. Den livlige gossen Kalle klättrade upp i en högspänningsstolpe och kom därvid i kontakt med högspänningsledningen på 40.000 volt. Det blev en ögonblicklig död. Den tredje och sista olyckan inträffade kort tid efter Kalles död. Mamma Frida intogs på Apelvikens Kustsanatorium för vård av sin onda rygg. Hon blev liggande i gipsvagga de två sista åren av sin levnad. Hon dog den 24 september 1933."

Efter moderns död kom yngsta dottern Elsa, som var fyra år, till mostern Gerda Sörensson på Öckerö, där hon växte upp. Äldste sonen Anders började som lilledräng hos bönderna i trakten och dottern Karin, som var 12 år vid moderns död, blev den som fick ansvaret för hushållet i hemmet. Efter ett par år gifte fadern om sig och Karin tog då tjänst som piga hos en familj i Varberg. Hanna (Frida) Johansson blev 39 år gammal.

"Människan vandrar på jorden om
och ingen vet varifrån hon kom."
(Gustaf Fröding)

Nr 79. **Karl Sundbäck**

Född 1/12 1919 – Död 1/10 1933

Eda, Värmland

Karl Daniel Sundbäck var son till lantbrukaren Daniel Sundbäck (f 1882) och hans hustru Hilma Persson (f 1885) i Öjenäs inom Eda församling i västra Värmland. Han var tvillingbror med systern Rut och hade fyra äldre syskon.

Karl Sundbäck skulle inom ett par månader ha fyllt 14 år.

"Sista steget måste man gå ensam."
(Herman Hesse)

Nr 80. **Anders Larsson**

Född 20/6 1907 – Död 29/11 1933

Föllinge, Jämtland

Anders Larsson från Raftkäln i byn Gåxsjö i Föllinge socken i norra Jämtland var gift. Hustrun hette Karin och de hade två döttrar tillsammans. Fadern Lars Andersson (f 1884) var grovarbetare och modern hette Maria, född Andersson, 1882. Anders Larsson blev 26 år gammal.

"Det vackraste på jorden
är bara redlighet,
men det gör ensamt liv
till liv och verklighet."
(Ur Önskan av Karin Boye)

Nr 81. **Dagny Johansson**

Född 15/3 1905 – Död 3/12 1933

Åsele, Lappland

Dagny Erika Karolina Johansson var äldsta barnet till byskräddaren Erik Johansson (1874-1942) och hans första hustru Karolina (Lina) Svanlund (1883-1908) i byn Varpsjö inom Åsele församling i södra Lappland. Hon hade två helsyskon.

Efter moderns död 1908 gifte fadern om sig med Lina Gavelin (f 1892) från Avasjön och fick med henne ytterligare 13 barn. I för-

äldrahemmet föddes alltså 16 barn. Märkligt nog synes alla barnen, utom en liten flicka, ha uppnått vuxen ålder.

Dagny gifte sig på 1920-talet med militären Gotthard Johansson och fick med honom dottern Terit, som numera är bosatt i trakten av Göteborg.

Dagnys sjukdom säges ha börjat med ryggbesvär. Hon vårdades först en tid på lasarettet i Umeå, men remitterades därifrån till Kustsanatoriet Apelviken. Efter en tids vistelse där avled hon vid 28 års ålder.

"På min grav skall
vildmarkens blommor slå rot,
medan dagarna komma och gå."
(Dan Andersson)

Nr 82. **Bertil From**

Född 24/11 1910 – Död 27/3 1934

Norsjö, Västerbotten

Karl Bertil From var från byn Mensträsk i Norsjö församling i norra Västerbotten. Fadern Anders From (f. 1880) hade en mindre gård i byn och arbetade extra på ett sågverk i hemtrakten. Mamman Selma Ulrika Eriksdotter (1884-1939) dog i tuberkulos vid 45 års ålder. I familjen fanns 10 barn. Yngsta dottern Rut var endast två år vid moderns frånfälle. De minsta barnen placerades i fosterhem, medan de större barnen bodde tillsammans med fadern kvar i hemmet. Två av barnen dog av lungtuberkulos i unga år.

Bertil From började arbeta hemma på gården så fort han slutat skolan. Sedan blev det skogsarbete, som var den vanligaste inkomstkällan i bygden. Under arbete i skogen råkade han skada sig i ena benet. Av skadan fick han tuberkulos, som så småningom spred sig till andra kroppsdelar och gav upphov till bölder och fistlar som inte läkte. Efter någon tid kom han till Apelviken, men därifrån kom han aldrig.

Bertil Froms syster Alice berättar: "Nu jämras om sjukdomen Aids som den stora samhällsfaran. Den sjukdomen beror ju mest på lösaktigt leverne och den kan man skydda sig emot, om man vill. Men mot tuberkulosen fanns inget skydd på 1920- och 1930-

talen. Den sjukdomen fick man, när man minst anade det. Det är skillnad det".

Bertil From blev 23 år gammal.

"Här vilar en svensk arbetare
stupad i fredstid.
Vapenlös-värnlös."
(Erik Blomberg)

Nr 83. **Elin Ekberg**

Född 12/12 1909 – Död 28/4 1934

Ludgo, Södermanland

Elin Kristina Ekberg var född i Dunkers församling i Södermanland. Hon var dotter till kusken Ferdinand Leonard Ekberg (f 1880) och hans hustru Jenny Charlotta Grönberg (f 1884). Familjen bodde på flera platser innan de slutligen bosatte sig i Öster Malma inom Ludgo församling utanför Nyköping.

Elin blev sjuk i sin tidiga ungdom. En tid vårdades hon på Styrsö sanatorium utanför Göteborg innan hon slutligen kom till Apelviken i maj 1930. Här stannade hon till sin död 28 april 1934. Förutom föräldrarna efterlämnade Elin fyra syskon, en äldre syster och tre yngre bröder. Hon blev 24 år gammal.

"Vila i din väntan.
Stilla mötet sker.
All din stora längtan
Herren hör och ser."
(Per Harling, 1980)

Nr 84. **Ester Larsson-Persson**

Född 8/2 1899 – Död 18/5 1934

Vilhelmina, Lappland

Ester Kristina Larsson-Persson var dotter till arbetaren Per Johan Larsson (f 1858) och hans hustru Kristina Matilda Jonsdotter (f 1883) i Svannäs inom Vilhelmina församling i södra Lappland, Västerbottens län. Ester var äldsta barnet bland sex syskon.

Ester var mor till två barn, sönerna Richard och Carl-Gustaf. Vad barnens far hette är obekant. Medan Ester var frisk och stark arbetade hon på sjukhus som sjukvårdsbiträde. Hon avled vid 35 års ålder den 18 maj 1934.

"Uppbrott är livets lag."
(Nils Bolander)

Nr 85. **Helge Fredriksson**

Född 31/10 1923 – Död 29/5 1934

Sturkö, Blekinge

Bror Helge Fredriksson var född i Gräsgård på Gotland. Han var son till Hilding Olof Fredriksson (f 1890) och hans hustru Jenny Emelia Pettersson (f 1906). I familjen fanns ytterligare fyra barn. Familjen flyttade 1935 till Sölvesborg. Helge Fredriksson blev 10 1/2 år gammal.

"Det är så stort att leva
här på jorden,
när skapelsen står klädd
i sommarskrud."
(Berndt Bergström)

Nr 86. **Signe Forsgren**

Född 8/8 1897 – Död 3/6 1934

Robertsfors, Västerbotten

Hushållerskan Signe Kristina Elisabet Forsgren var dotter till Lars Anton Forsgren och hans hustru Eva Matilda Lindström i Yttre Ultervattnet i Robertsfors församling i Västerbotten. Signe hade tre syskon, en bror och två systrar. Signe Forsgren blev 37 år gammal.

"Ej mig förfärar stundande natten,
ty av den kärlek, som går genom världen,
föll ock en strimma
in i min själ."
(E.G. Geijer)

Nr 87. **Martin Jonsson**

Född 30/7 1901 – Död 10/6 1934

Hammerdal, Jämtland

Nils Martin Jonsson var grovarbetare. Han var son till drängen Jonas Nikolaus Nilsson (f 1874) och hans hustru Helena Margareta Mårtensdotter (f 1878). De bodde i byn Sikås i Hammerdals församling i Jämtland. Martin Jonsson säges ha varit en synnerligen duktig arbetare, som inte sparade på sina krafter. Hans sjukdom åsamkades genom en arbetsskada.

Martin Jonsson blev så nära 33 år gammal.

"Sorgen och glädjen de vandra tillsammans,
medgång och motgång här tätt följas åt."
(T. Kingo, 1681)

Nr 88. **Georg Lundström**

Född 14/2 1905 – Död 19/6 1934

Sorsele, Lappland

Bror Georg Lundström växte upp i byn Forsbacka i Sorsele socken, där familjen hade ett hemman. Hans föräldrar var hemmansägaren Karl Johan Lundström (1870-1914) och hans hustru Hulda Teresia Forslund (1879-1947). I familjen växte sju barn upp och alla uppnådde vuxen ålder. Den mest kände i syskonskaran torde vara brodern Karl Birger Lundström (1909-1981), som i Norrland gjort sig känd som en duktig konstnär.

Georg Lundström arbetade tidvis hemma på föräldragården och tidvis som bonddräng hos grannarna. Någon tid var han också på Abrahamssons Sågverk i Buresjön.

En vårvinter i början av 1930-talet hjälpte han sin bror Knut att köra hem ved från skogen. Sittande på vedlasset råkade hans ena knä komma i kläm mellan ett par stockar. Skadan läkte inte. Det blev bölder i knäet. Han kom först till sjukstugan i Sorsele, där han remitterades till Apelviken för vård. Här slutade han sina dagar vid 28 års ålder.

"Vi dröja vid år och dagar,
men tidens urverk går fort."
(Carl Eliasson)

Nr 89. **Viktor Persson**

Född 4/11 1901 – Död 9/10 1934

Kyrkås, Jämtland

Viktor Erling Persson var s.k. diversearbetare, d.v.s. han gjorde dagsverken åt folk i bygden och var således kunnig i många göromål. Han var också modern på så sätt, att han redan på 1920-talet levde i samboförhållande med tyskfödda Hildü Paul. Förhållandet berikades med sonen Alex Persson (1925-1991). Denne var i många år polisman i Östersund.

Viktor Perssons mor hette Ottolina Gunilla Eriksson (1875-1962). Faderns namn däremot är okänt. Flera av Viktor Perssons släktingar bor i Jämtland.

Viktor Perssons sjukdom började med en skada i ena axeln. Skadan förvärrades och ledde till att han kom till Apelviken. Han var vid sin bortgång nära 33 år gammal.

"Det finns en värld
som ej förgår.
Det finns en grav
där ingen dör."
(Bo Setterlind)

Nr 90. **Härold Jonsson**

Född 12/10 1915 – Död 25/10 1934

Virserum, Småland

Härold Arne Reinhold Jonsson var smålänning från Virserum. Han var son till Martin Reinhold Jonsson (f 1897) och hans hustru Elna Susanna Karlsson (1896-1932). Modern dog två år före Härold. Förutom fadern efterlämnade han två yngre syskon, systern Doris och brodern Sigurd.

Härold Jonsson blev 19 år gammal.

"När jag slutar mina dagar
låt i ro mig somna in."
(Okänd tysk författare, 1686)

Nr 91. **Stig Engström**

Född 27/1 1925 – Död 26/10 1934

Jättendal, Hälsingland

Stig Göte Engström var son till hemmadottern Anna Betty Engström (1902-1925) i byn Gärde, Jättendals församling i norra Hälsingland.

Stigs moster Lina Enros (f 1907) berättar: "Det var synd om den lille Stig som måste dö i så unga år. Hans mamma Betty var min syster. När Stig föddes i slutet av januari 1925 var mamman redan sjuk i lungtuberkulos, fast det visste vi inte då. Vi trodde att hon bara var förkyld. Hon blev sämre och sämre och avled på hösten samma år. Det blev våra föräldrar, Stigs morfar Olof Engström (1870-1943) och mormor Anna Britta Wikberg (1869-1956), som tog hand om det lilla barnbarnet. Fast vi mostrar skötte ju pojken så gott vi kunde."

"Nå, men barnafadern då?"

"Barnafadern var en usling. Han drog sig undan, så fort han fick veta att han skulle bli pappa. Dom hade haft stadigt sällskap en längre tid, men nu ville han inte vara med längre. Han förnekade t.o.m. att han var far till barnet. Detta tog min syster mycket hårt. Jag tror också att det försämrade hennes sjukdomstillstånd."

Stig Engströms sjukdom började med "ont i ryggen". Det är troligt att han redan som spädbarn hade smittats av mordens sjukdom. Han klagade mycket tidigt över smärtor i ryggen. Stig blev nio år gammal.

"Vad han tar och vad han giver
samme fader han dock bliver."
(Lina Sandell-Berg)

Nr 92. **Henrik Brännvall**

Född 17/1 1921 – Död 8/2 1935

Korpilombolo, Norrbotten

Henrik Einar Brännval var son till Johan Hjalmar Brännvall (1895-1965) och hans hustru Hulda Elida (1898-1974) i Korpil-

ombolo i Norrbotten. Henrik var äldst bland 10 syskon. Förutom Henrik dog en bror i lungtuberkulos i unga år. De andra syskonen fick vara friska och är spridda över hela landet. Henrik Brännvall blev 14 år gammal.

"Det finns ingen som har tid i världen
utom Gud allena."
(Edith Södergran)

Nr 93. **Per Oskar Andersson**

Född 4/11 1873 – Död 20/1 1935

Kilanda, Västergötland

Per Oskar Andersson var född i Väring i Skaraborgs län 1873. Hans hustru Ester Lovisa, född Nilsson, var från Frillestad i Skåne. Per Oskar arbetade på frälsegården Bräcke i Bräckelund. Makarna hade inga barn. Efter Per Oskars död 1935 flyttade hustru Ester till Gamlestad i Göteborg.

Per Oskar Andersson blev 62 år gammal och är en av de allra äldsta patienter som ligger begraven på kyrkogården.

"Ej finns dera namn
på hävdens blad,
de levde i ringhet
och frid."
(E.A. Karlfeldt)

Nr 94. **Lisa Sundqvist**

Född 13/7 1920 – Död 13/7 1935

Arvidsjaur, Lappland

Lisa Eleonora Sundqvist var dotter till järnvägsförmannen Anders Sundqvist och hans maka Emma i Arvidsjaur. Lisa var enda flicka bland familjens sex barn. Hon hade tre äldre och två yngre bröder. Alla barnen var födda i Jämtland, när familjen bodde där.

Lisas sjukdom började med svårläkta sår på benen. Sjukdomen spred sig snart till andra kroppsdelar. Hon vårdades först en tid

på Garnisonssjukhuset i Boden innan hon remitterades till Apelviken.

Lisa anlände till Varberg den första juli 1935 klockan 16.34. Hon var mycket sjuk och hade legat på tåget hela vägen. Den långa resan hade ytterligare försämrat hennes tillstånd. Läkarna på Apelviken tyckte att hon var för dålig för någon sorts behandling. Så var det tydligen också, för efter 12 dagar avled hon den 13:e juli. Dödsdagen inföll på hennes 15:e födelsedag.

"Det är något bortom bergen
bortom blommorna och sången,
det är något bortom stjärnor,
bakom heta hjärtat mitt."
(Dan Andersson)

Nr 95. **F.A. Karlsson-Melin**

Född 18/1 1891 – Död 16/8 1935

Älgå, Värmland

Fritjof Amandus Karlsson-Melin hade sitt efternamn efter båda föräldrarna. Mamman hette Sara Maria Karlsdotter (f 1850) och pappan Karl August Melin (f 1849). Varifrån föräldrarna kom är okänt. I kyrkboken står det att fadern var "kringstrykande skojare" och modern "lösdrivande piga". Båda var från okänd ort. Var Fritjof Amandus växt upp anges inte heller i församlingsboken. Han är under barndomen inskriven i obefintlighetsboken. Med stor sannolikhet har han bott i fosterhem.

Som vuxen har Fritjof Amandus bott i Räntesed i Älgå socken. Där har han varit sammanboende med Matilda Kristina Fredrika Karlsson (f 1896) från Norra Råda. Med Matilda Kristina hade han sonen Karl Gunnar, som föddes i Glava 1925. Matilda Kristina hade flera andra barn, men det är en annan historia.

Något fast arbete synes Fritjof Amandus inte ha haft. Han har försörjt sig på annat sätt. På grund av en ryggskada kom han till Apelviken, men därifrån kom han aldrig. Han blev 44 år gammal.

"Ingen finns så felfri, att ej fläck han äger,
ingen så usel, att till intet han duger."
(Ur Havamal)

Nr 96. **Sven Arne Nykvist**

Född 6/8 1928 – Död 19/2 1935

Solna, Uppland

Sven Arne Nykvist var son till byggnadssnickaren Johan Rickard Nykvist (f 1894) och hans hustru Josefina Emilia Magnusson (1899-1935) från Fredrikshald i Norge. Han hade fyra systrar. Familjen bodde på Tornedalen 2 i Solna. Sven Arne blev sex år gammal.

"Tack för rosorna vid vägen!
Tack för törnet ibland dem!
(A. Storm)

Nr 97. **Sven Eriksson-Piparko**

Född 5/9 1914 – Död 7/9 1935

Norra Åsum, Skåne

Sven Eriksson-Piparko var zigenare och hans födelseplats är obekant. Han var yrkesmusiker och hade före vistelsen i Skåne en tid varit bosatt i Göteborg. Hans föräldrar och släktingar vandrade från plats till plats på den tiden.

Sven Eriksson hade ådragit sig en ryggskada genom fall från en hästrygg. Skadan gav upphov till tuberkulos och detta var anledningen till att han kom till Apelvikens Kustsanatorium. Sedan en allvarlig infektion tillstött kallades hans anhöriga via radio till sanatoriet. Kallelsen hörsammades omedelbart. Det kom folk från alla håll till sjukbädden. Hans liv stod dock ej att rädda och lördagen den sjunde september 1935 dog han.

Annorlunda begravning.

Eftersom många av den avlidnes släktingar nu fanns i Varberg beslöts det att begravningen skulle äga rum redan tisdagen den 10:e september.

Det samlades allt fler och fler zigenare från när och fjärran och gatubilden i stan fick ett markant inslag av brokiga och färgrika dräkter. De flesta zigenare är katoliker, men Sven Eriksson-Piparko hade själv önskat få en evangelisk-luthersk begravning. Så blev det också.

Till begravningen hade samlats hundratals zigenare från skilda delar av landet. Det var så mycket folk att själva begravningsgudstjänsten förrättades på gräsmattan där man placerat den vita kistan bredvid den öppna graven. För att kunna se bra hade många av de yngre deltagarna klättrat upp på kyrkogårdsmuren och satt sig där. Före begravningen lyftes locket av från kistan, så att man kunde se den avlidne, som nu var klädd i högtidskläder. Härvid utbröt högljudd jämmer och klagan från de anhöriga. Många ropade den avlidnes namn och uttalade på hans modersmål romani sina hälsningar. En del av dem som stod närmast kistan lade ned mynt som "bidrag till den sista resan". Därefter lades locket på och begravningen kunde äga rum. Officiant var kommminister Sven G. Aronius i Varberg. Som inledning sjöngs "Närmare Gud till dig" och som avslutning "Så tag nu mina händer".

När kistan sänktes i graven utbröt åter högljudd klagan från menigheten. Alla kastade en handfull jord på kistan och ropade farväl till den döde. Även nu lades mynt och en del andra föremål (bl.a. en liten resväska) till den döde.

Efter begravningen skingrades den avlidnes anförvanter åt olika håll i landet. Vandringsfolkets son lämnades ensam kvar i den vigda delen av Apelvikens sandiga jord. Ingen av alla dem som vilar på Apelvikens kyrkogård har fått en sådan begravning som musikern Sven Eriksson-Piparko.

"Över svarta vreda vatten
spelar natten upp till bön,
ty en spelman
och en drömmare är död."
(Ur Spelmannen av Dan Andersson)

Nr 98. **Anna Jonsson**

Född 24/9 1909 – Död 29/9 1935

Själevad, Ångermanland

Anna Frideborg Jonsson var född i byn Hemsjö i Anundsjö församling 1909. Hon var dotter till grovarbetaren Jonas Jonsson (f 1873) och hans hustru Sigrid Kristina Salomonsdotter (f 1881).

I familjen fanns ytterligare två barn, bröderna Fritz och Bror.

Anna flyttade från Anundsjö till Själevad 1932. Hon hade då två egna barn, sönerna Frans (f 1927) och Jonas (f 1928). Frans kom till fosterföräldrar i Trollhättan och Jonas fick sitt hem i Gudmundrå i Ångermanland. Anna Jonsson blev 26 år gammal.

"Den kommer så stilla din vilodag
med frid och med helig ro."
(Bengt E. Nyström)

Nr 99. **Bernt Andersson**

Född 4/7 1899 – Död 11/1 1936

Jönköping, Småland

Bernt Olof Villiam Andersson var tidningsbud från Sofia församling i Jönköping. Han bodde på Gröna gatan 24 och var ogift. Hans föräldrar var plåtslagaren Gustaf Andersson (f 1869) och hans hustru Anna Ottiliana Westrin (f 1883) från Jönköping. I familjen fanns ytterligare fem yngre syskon, fyra systrar och en 27 år yngre bror.

Bernt Andersson blev 35 år gammal.

"Det är skönare lyss
till en sträng som brast,
än att aldrig spänna en båge."
(Verner von Heidenstam)

Nr 100. **Helga Jonsson**

Född 6/3 1910 – Död 17/2 1936

Sollentuna, Uppland

Hembiträdet Helga Elvira Jonsson var född i Lit i Jämtland. Hennes far arbetaren Erik Jonsson (1883-1940) var från Ådalsliden i Ångermanland och modern Fredrika Lundkvist (f 1879) kom från Fridhem i Älsbyn i Norrbotten. Helga var näst äldsta barnet bland sju syskon. Till Sollentuna kom hon 1932. Sista resan gick till Apelvikens Kustsanatorium. Helga blev 26 år gammal.

"Broder! Döm mig inte alltför hårt,
mig som ännu går i livets småskola."
(Okänd författare)

Nr 101. **Gulli Nilsson**

Född 1/1 1918 – Död 19/3 1936

Oviken, Jämtland

Gulli Cecilia Nilsson var dotter till grovarbetaren Karl Johan Nilsson (f 1882) och hans hustru Johanna Andersdotter (f 1878) i Åsarna i Jämtland. Gulli blev 18 år gammal.

"Giv mig de vingar
som anden dig gav
att lätt jag mig svingar
långt, långt bortom hav."
(N.F.S. Grundtvig)

Nr 102. **Sigurd Danielsson**

Född 14/4 1911 – Död 15/6 1936

Madesjö, Småland

Sigurd Birger Danielsson var son till Hildur Teresia Svensson (1884-1933) i Madesjö utanför Nybro i Småland. Modern gifte sig med Karl E. Danielsson och fick med honom ytterligare tre barn, som alltså blev halvsyskon till Sigurd. Sigurd bär styvfaderns efternamn. Den biologiske fadern är okänd. Sigurd Danielsson blev 25 år gammal.

"Min kropp som läggs i jorden ned,
låt den få vila i din fred
intill den sista dagen."
(M. Schalling, 1596)

Nr 103. **Märta Lundström**

Född 15/12 1914 – Död 13/9 1936

Umeå, Västerbotten

Märta Sofia Lundström var dotter till hemmansägaren Karl Olof Lundström (1877-1954) och hans hustru Hulda Sofia Nordström (1879-1934) i Teg, Umeå landsförsamling. I familjen föddes nio

barn. Sex av barnen dog i unga år. Märta blev 21 år. Hon har av sina anhöriga fått en egen gravsten.

"Hjordar dö, fränder dö,
själv dör du även;
ett vet jag som aldrig dör,
domen över död man."
(Ur Havamal)

Nr 104. **Elna Björnfot**

Född 7/7 1913 – Död 21/10 1936

Korpilombolo, Norrbotten

Elna Maria Ingeborg Björnfot var gift med Oskar Björnfot (1907-1983) i Jerijärvi i Korpilombolo. De hade två barn, Svante och Senja, vilka flyttade till Stockholm på 1950-talet. Elna Björnfot blev 23 år gammal.

"Öster, väster, norr och söder
korsets armar överbrygga,
alla äro våra bröder,
som på jorden bo och bygga."
(Anders Frostensson)

Nr 105. **Elsy Andersson**

Född 7/5 1927 – Död 22/1 1937

Hortlax, Norrbotten

Elsy Viola Andersson var dotter till Knut Andersson (f 1895) och hans hustru Anna Emelia Sandberg (f 1899) i Hortlax utanför Piteå. I familjen fanns ytterligare dottern Margit, född 1924. Föräldrarna och systern flyttade efter Elsys död in till Piteå. Elsy blev nio år gammal.

"Vi sätter oss i ringen
och tar varann i hand.
Vi är en massa syskon
som tycker om varann."
(Margareta Melin)

Nr 106. **Frans Mäkitalo**

Född 30/4 1925 – Död 2/2 1937

Pajala, Norrbotten

Frans Oskar Sigurd Mäkitalo var son till kolonisten Oskar Mäkitalo (1888-1962) och hans hustru Selma Xaverina (1895-1934) i Pajala. I familjen föddes 10 barn under tiden 1918-1933. Flera av barnen dog i unga år och mamman Selma avled vid 39 års ålder 1934. Efter mammans död bortadopterades yngsta flickan till en familj i Luleå. Bröderna blev gruvarbetare och skogsarbetare. Frans blev 12 år gammal.

"Faller en stråle av gudasänd glans på vår väg,
då vandra vi i förklarat ljus."
(Pindaros: 520-440 f.Kr)

Nr 107. **Hugo Wikman**

Född 12/10 1922 – Död 28/2 1937

Nedertorneå, Norrbotten

Hugo Sixten Wikman var från byn Nikkala i Nedertorneå församling utanför Haparanda. Han var son till hemmansägaren Hugo Wikman (1891-1986) och hans hustru Elin Ingeborg Fors. I familjen föddes sju barn. Hugo blev 14 år gammal.

"När jag skall lämna världen,
o, lämna du ej mig!"
(Arnulf av Löven, 1200-talet)

Nr 108. **Lars Pettersson**

Född 10/8 1925 – Död 13/3 1937

Simonstorp, Östergötland

Lars Gösta Pettersson var son till foraren Gustaf Pettersson (f 1904) och hans hustru Gunhild Magnusson (f 1902). I familjen föddes fem barn, en flicka och fyra pojkar. Lars blev 11 1/2 år gammal

"Dagen är aldrig så lång,
att icke dess afton skall stunda."
(Nordisk dagsvisa)

Nr 109. **Hendri Björk**

Född 19/8 1915 – Död 16/3 1937

Boden, Norrbotten

Hendri Ingevald Björk var son till torparen Jonas Larsson-Björk (f 1867) och hans hustru Anna Amanda Blomqvist (f 1875) i byn Bredåker utanför Boden. Hendri var yngst bland åtta syskon. Han blev 21 1/2 år gammal

"Jag har fått den största gåvan – ro."
(Sten Hagliden)

Nr 110. **Helga Eriksson**

Född 30/9 1920 – Död 3/4 1937

Piteå, Norrbotten

Helga Sofia Eriksson var dotter till Johan August Eriksson (1887-1970) och hans hustru Beda Sofia Åström (1894-1957) i Skomanskälen 2:6, i Piteå landsförsamling. I familjen fanns ytterligare fem syskon, tre bröder och systrarna Dagmar och Dolly. Systrarna berättar att Helga skadade sin rygg, när hon hoppade över ett dike. Efter sjukhusvistelsen på hemorten kom hon till Apelviken hösten 1935. Det blev 1 1/2 års tillvaro i gipsvagga innan hon avled den tredje april 1937 vid 16 års ålder.

"Mät mig, o Gud,
med din mildhets mått,
en gång på uppståndelsens dag."
(Bengt E. Nyström)

Nr 111. **Tonny Vikström**

Född 19/9 1923 – Död 30/5 1937

Fällfors, Västerbotten

Tonny Fredrika Eleonora Vikström var dotter till Nils Vikström (f 1877) och hans hustru Anna Fredrika Åkerström (f 1897) i Holm-

strand, Fällfors församling, Skellefteå kommun. Tonny hade två systrar och fem bröder. Hon blev 13 år gammal.

"Alla som är redo drar sjungande åstad.
Snart dröjer blott ett eko
hos dem som blivit kvar."
(Olof Hartman)

Nr 112. **Johan Svanström**

Född 17/1 1896 – Död 5/10 1937

Kågedalen, Västerbotten

Grovarbetaren Johan Alex Svanström var från Nyheden i Kågedalens församling utanför Skellefteå. Han var född 1896 i Degerfors församling i Västerbotten. Hans hustru hette Dagny Maria (f 1896). Makarna hade en son, Karl Johan Hadar, som föddes två månader innan pappa Johan dog. Hustru Dagny och sonen Karl Johan flyttade till Jörn 1950.

Johan Svanström blev 41 år gammal.

"Tag allt jag äger i din hand,
bränn slagget med din renhets brand."
(Jeanna Oterdahl)

Nr 113. **Britt Tallberg**

Född 5/7 1924 – Död 6/10 1937

Helgum, Ångermanland

Britt Anne Irene Tallberg var dotter till Sigfrid Tallberg (1890-1959) och hans hustru Annie Forslund (1898-1982) i Fjärdingen, Helgum vid Ångermanälven. I familjen föddes nio barn. Britt var i mitten av syskonskaran, d.v.s. hon hade fyra äldre och fyra yngre syskon. Hon blev 13 år gammal.

"Allt är ett lån,
därovan ifrån.
Din kärlek i allting
sig röjer."
(C.R. Sundell)

Nr 114. **Bror Renström**

Född 3/10 1926 – Död 1/11 1937

Arvidsjaur, Lappland

Bror Herman Emanuel Renström var från Södra Björkliden i Abborträsk inom Arvidsjaurs församling. Han var son till kronotorparen Per Renström (1889-1956) och hans andra hustru Elma Johansson (1899-1970). I familjen föddes 14 barn, av vilka fem dog i unga år.

Brors syster Lilly Robertsen har berättat att hans sjukdom började med bensår och bölder som spred sig på olika ställen på kroppen. När Bror var död kunde ingen av de anhöriga åka till hans begravning. Först 50 år efter hans död har hans syskon kunnat besöka graven och nedlägga blommor från hans hembygd. Bror Renström blev 11 år.

"Samma sol, som fordomtida
över Edens lunder brann.
För vars strålar nattens dimma
från en nyfödd jord försvann.
(J.O. Wallin)

Nr 115. **Nils Göran Sundqvist**

Född 30/8 1917 – Död 4/12 1937

Jörn, Västerbotten

Nils Göran Sundqvist var från Sundbo i Strykfors inom Jörns församling i Västerbotten. Han var son till arbetaren Nils Albin Sundqvist (1879-1951) och hans hustru Alfrida Teresia Åkerström (1887-1946). I familjen föddes sju barn.

Nils Göran blev 20 år gammal.

"Rik och fattig,
hög och låg,
i graven varda lika."
(J.O. Wallin)

Nr 116. **Nils Backlund**

Född 8/2 1921 – Död 14/2 1937

Piteå, Norrbotten

Nils Bertil Backlund var från Grannäs nr 1 i Gråträsk inom Markbygden i Piteå landsförsamling. Han var son till Nils Petter Backlund (1880-1935) och hans hustru Anna Augusta Grankvist (1895-1935). Han hade en äldre bror och två yngre systrar som flyttade till Nederluleå.

Nils Backlund blev 16 år gammal.

"Allt vad vi på jorden äga
det är allt förgänglighet."
(P. Brask, 1652)

Nr 117. **Nils August Österlund**

Född 19/12 1910 – Död 1/1 1938

Bygdeå, Västerbotten

Nils August Österlund var son till hemmansägaren Jonas Petter Österlund och hans hustru Kristina Evelina Olofsson i Ratu i Bygdeå församling. I familjen fanns ytterligare fyra bröder. Nils August var vid sin bortgång 28 år.

"Låt vår oljas lampa brinna,
när du dömer världen vid.
Låt oss rätta vägen finna
denna korta vandringstid."
(M. Opitz, 1634)

Nr 118. **Märta Svensson**

Född 4/6 1905 – Död 18/1 1938

Rätansbyn, Jämtland

Märta Elida Svensson var dotter till arbetaren Sven Henriksson (f

1848) och hans hustru Elin Maria Jonsdotter (f 1875) i Rätansbyn i Jämtland. Märta dog vid 32 års ålder.

"Lovad vare du Herre
för vår syster den kroppsliga döden,
som ingen levande människa kan undfly."
(Franciskus av Assisi, 1225)

Nr 119. **Karl Nordin**

Född 10/7 1905 – Död 23/1 1938

Ragunda, Jämtland

Drängen Karl Verner Nordin var från byn Ammer i Ragunda församling i sydöstra Jämtland. Faderns namn är okänt enligt kyrkböckerna, men modern hette Britta Margareta Elisabet Nordin (1883-1948). Han hade fyra systrar och en yngre bror. Karl var ogift. Han blev 32 år gammal.

"Ja, du kommer till slut
bleka dödens minut."
(Birger Sjöberg)

Nr 120. **Carl Anton Hammarlund**

Född 29/4 1902 – Död 21/2 1938

Frustuna, Södermanland

Lantbrukaren Carl Anton Hammarlund från Ehrendal i Frustuna församling utanför Gnesta i Södermanland, var gift med Agnes Maria Karlsson (f 1914). Makarna hade två barn, pojkarna Karl och Erik. Efter Carl Antons död flyttade hustrun och yngste sonen till Maria församling i Stockholm. Den äldre gossen Karl, kom till Skyttorp i Bettna i Södermanland.

Av anhöriga har Carl Anton fått en egen gravsten på Apelvikens kyrkogård. Han blev nära 36 år gammal.

"Andra skördar där vi har sått,
den livets lycka, som vi ej fått."
(Ola Hansson)

Nr 121. **Johan Lindberg**

Född 16/8 1892 – Död 27/4 1938

Byske, Västerbotten

Johan Manfred Lindberg bodde i byn Östanbäck i Byske församling i Västerbotten. Han var gift med Ingrid Maria Westerlund (f 1894) från Skellefteå. De hade fem barn tillsammans, varav två flickor dog i unga år. Hustrun Ingrid och barnen flyttade efter Johans död till Burträsk. Johan Lindberg blev 45 år.

"Var dag är en nådatid
för oss, som på jorden bor,
och tror vi inte på under
på vad är det annars vi tror."
(Bengt E. Nyström)

Nr 122. **Johan Öberg**

Född 12/10 1922 – Död 28/4 1938

Nederkalix, Norrbotten

Johan Alfons Öberg var från Båtskärsnäs längst inne i Botenvikens skärgård inom Nederkalix församling. Han var son till Nils Johan Öberg (1875-1949) och hans hustru Matilda Eriksson (1877-1932).

Båda föräldrarna hade varit gifta tidigare, varför Johan hade flera halvsyskon. Han blev 15 1/2 år gammal.

"Jag skall ryckas upp från grunden
och bli träffad såsom av ett sting.
Men om tiden och om stunden
vet jag ingenting.
(Hjalmar Gullberg)

Nr 123. **Birger Åberg**

Född 23/6 1920 – Död 13/5 1938

Arvidsjaur, Lappland

Birger Johan Adolf Åberg var son till skogsarbetaren Arvid Åberg

(1886-1969) och hans hustru Amanda Sjögren (1895-1949) i byn Ljusträsk inom Arvidsjaurs kommun.

Birgers syster Anna Lisa Widman i Auktsjaur säger att Birger troligen skadade sin rygg redan i skolåldern: "Han hade ju jämt ont i ryggen, så när han slutade skolan kunde han inte ta på sig något vidare arbete. Han kom ganska snart till sjukstugan i Arvidsjaur och vårdades där en tid innan han skickades till Apelviken."

Efter något års vistelse på Apelviken avled Birger Åberg nästan 18 år. Förutom föräldrarna efterlämnade han sju syskon, två bröder och fem systrar.

"Bort gå de, stumma skrida de,
en efter en,
till skuggornas värld."
(Gustaf Fröding)

Nr 124. **Ragnar Åström**

Född 2/5 1928 – Död 23/6 1938

Umeå, Västerbotten

Ragnar Åström var från Sörfors i Umeå landsförsamling. Han var son till hemmansägaren Per Albin Åström (f 1898) och hans hustru Ester Lindgren (1903-1936). I familjen föddes fem barn, fyra pojkar och en flicka, som dog i spädbarnsåldern. Modern dog vid 33 års ålder, när Ragnar var åtta år. Två år senare dog Ragnar, som nu blivit 10 år.

"För mig finns ingen väg tillbaka."
(Erik Blomberg)

Nr 125. **Mats Olov Karlsson**

Född 16/3 1936 – Död 15/8 1938

Ekeskog, Västergötland

Mats Olov Karlsson var född i Ekeskog i Västergötland. Han var son till Oskar Arvid Karlsson (f 1910) och hans hustru Margareta

(f 1903). Han hade två bröder. Familjen flyttade efter hans död till Bredsäter söder om Mariestad. Mats Olov var vid sin död endast två år och fem månader och är en av de allra yngsta som ligger begraven på Apelvikens kyrkogård.

"Yvs ej att vara frisk och ung,
ej döden räknar åren."
(G.W. Sacer)

Nr 126. **Astrid Andersson**

Född 22/7 1910 – Död 7/7 1939

Borgssjö, Medelpad

Astrid Iris Elisabet Andersson (född Kallin) var född i Brunflo i Jämtland. Hon var gift med Anders Andersson-Aldebrant (f 1910) från Ytterlännäs i Ångermanland. En tid bodde makarna i Bräcke och där föddes sonen Bengt Anders Aldebrant 1935.

Astrid Anderssons urna flyttades från Apelviken till kyrkogården i Ånge den 15 november 1977. Därför finns ingen gravsten över henne på Apelvikens kyrkogård längre. Astrid dog ett par veckor före sin 29-årsdag.

"Som en tiggare står jag,
o, Gud vid din port,
och blodrosor växa
på stigen jag gått."
(Dan Andersson)

Nr 127. **Henrik Axelsson**

Född 9/5 1918 – Död 14/6 1940

Övre Ullerud, Värmland

Henrik Gustaf Axelsson var född i Östra Ämtervik i Värmland. Han tjänade sitt levebröd som dräng hos bönderna i Fryksdalen. Till Övre Ullerud kom han som 17-åring år 1935. Han stannade där så länge han var frisk och kunde arbeta.

Henriks föräldrar var jordbruksarbetaren Karl G Axelsson från Högerud och hans hustru Anna Karolina Sundin (f 1898).

Förutom av föräldrarna sörjdes han av systern Eira Maria. Henrik Axelsson blev 22 år gammal.

"För den som tror
skall det sista undret
bli större än det första."
(Dag Hammarskjöld)

Nr 128. **Sven Barkman**

Född 19/7 1930 – Död 5/8 1941

Holm, Uppland

Sven Hjalmar Barkman var son till kördrängen Sigfrid Holmqvist-Barkman (f 1882) och hans hustru Ingeborg Matilda Högberg (f 1900) i församlingen Holm ett par mil söder om Uppsala. Vid Svens födelse bodde familjen i Hubbo utanför Västerås, men i slutet av 1930-talet flyttade man till Vårfrukyrka i Uppsala län. Därifrån kom man sedan till Holm. Sven hade fyra syskon. Han blev 11 år gammal.

"Domare, jag är inte färdig
att för dina blickar stå."
(J.O. Wallin)

Nr 129. **Karl Gustaf Olsson**

Född 8/6 1877 – Död 25/6 1942

Förlösa, Småland

Sågverksarbetaren Karl Gustaf Olsson var från Borshorva 2 i Förlösa socken någon mil norr om Kalmar. Han var ogift. Karl Gustaf var son till Olaus Pettersson (död 1897) och hans hustru Karolina Lönnblad (1842-1926). Karl Gustaf var vid sin bortgång fyllda 65 år och är den äldsta patienten från Kustsanatoriet som ligger begraven på kyrkogården.

"Lär mig du skog
att vissna glad,
en gång som höstens gula blad
en bättre vår snart blommar."
(A. G. Öchlenschläger)

Nr 130. **Alrik Arvidsson**

Född 23/5 1915 – Död 10/7 1942

Eda, Värmland

Alrik Evald Arvidsson var bondpojke från västra Värmland. Han var son till hemmansägaren Karl Johan Arvidsson (f 1872) och hans hustru Anna Andersdotter (f 1871) i Vittensten, Åmotfors. Alrik hade en yngre bror som flyttade till Göteborg 1938.

Alrik Arvidsson hade under arbete hemma på gården skadat sin rygg. Han låg flera år i gipsvagga på avdelning 2 A, den avdelning där jag själv låg under min tid på Apelviken. Jag minns Alrik som en glad och mycket fridsam person. Han var allmänt omtyckt av medpatienter och personal på avdelningen. Alrik Arvidsson blev 27 år gammal.

"Vad rätt du tänkt
vad du i kärlek vill,
vad skönt du drömt
kan ej av tiden härjas,
det är en skörd som undan honom bärgats
och den hör evighetens rike till."
(Viktor Rydberg)

Nr 131. **Stig Wingren**

Född 15/2 1911 – Död 28/4 1943

Eskilstuna, Södermanland

Stig Axel Wingren var till yrket galvanisör. Han var född och uppväxt i Trelleborg. Modern hette Katarina Maria Vingren (f 1889) medan faderns namn är okänt. År 1942 flyttade Stig till Eskilstuna. Två månader före sin död gifte han sig med Gunvor Carlsson från Danderyd. Vid sin död var Stig Wingren 32 år gammal. En egen gravsten pryder hans grav.

"En ordlös bön från
våra kära döda,
att älska fromt det liv
som vi har kvar."
(Karl Asplund)

Nr 132. **Inga Koberg**

Född 5/8 1923 – Död 2/2 1946

Köping, Västmanland

Hembiträdet Inga Amanda Koberg var född i Korpilombolo i Norrbotten. Hon var dotter till Albert Edvard Koberg (f 1901) och hans hustru Amanda (f 1900) i byn Narken. Efter en tids arbete i Stöde i Medelpad kom Inga 1945 till Köping i Västmanland. Härifrån gick resan till Apelviken, där hon avled 1946 vid 22 års ålder.

"Döden är bara en ränsel,
som vi lägger av vid vägens slut."
(Karl Vennberg)

Nr 133. **Teuvo Häyhä**

Född 16/4 1930 – Död 6/2 1947

Välikylä, Finland

Teuvo Sakare Häyhä inskrevs som patient på Apelvikens Kustsanatorium den 15 mars 1945. Hans vistelse på sanatoriet blev knappt 11 månader. På vad sätt han kommit till Sverige är obekant, möjligen som krigsbarn eller flykting? Kontakter med Finska Ambassaden har inte gett något resultat om hans ursprung. Teuvo skulle ha blivit 17 år om han fått leva ett par månader till.

"De är alla borta nu,
men de har vandrat här,
på väg till en grav,
som vi."
(Carl Eliasson)

Nr 134. **Evald Saluve**

Född 21/12 1908 – Död 11/5 1947

Kuunda, Estland

Evald Johannes Saluve kom som flykting till Sverige den 25 september 1944. Han bodde i Jämtland innan han intogs på Apel-

vikens Kustsanatorium den 23 oktober 1946. I sitt hemland hade han varit fabriksarbetare. Efter drygt ett halvår på sanatoriet avled han den 11 maj 1947.

"Från denna stund
till evighet
du vårdar mina öden."
(Sven Lidman, 1918)

Nr 135. **Frans Jakucz**

Född 27/3 1912 – Död 4/3 1948

Skarszevoy, Polen

Frans Jakucz kom till Sverige som flykting den 29 november 1945. Första tiden bodde han i Lärbro på norra Gotland. Därifrån kom han till Apelviken den första mars 1946. Efter två år på sanatoriet avled han den fjärde mars 1948.

I sitt hemland Polen hade Frans varit jordbruksarbetare. Han hade en längre tid suttit i koncentrationsläger och bl.a. utsatts för tortyr. Kanske var det då han fick sin sjukdom?

När Frans Jakucz begravdes på Apelvikens kyrkogård deltog många av hans landsmän, som då vistades i Västsverige.

"Verket är inte färdigt
ens när du hembud får."
(Siri Dahlqvist)

Nr 136. **Sven Andersson**

Född 7/1 1888 – Död 22/10 1954

Varberg, Halland

Kördrängen Sven Andersson är den sist begravne på Apelvikens kyrkogård. Han var anställd på Apelviken och hade arbetat där oavbrutet sedan 1920-talet. På egen begäran fick han sitt sista vilorum på kyrkogården.

Sven Anderssons huvudsakliga uppgift var att arbeta i ladugården och sköta svinen. Fram till andra världskriget var sanatoriet så gott som självförsörjande på griskött. De hade som regel omkring 70 slaktsvin som sköttes av Sven. Sedan svin-

produktionen upphört arbetade Sven som gårdskarl. Han bodde i bondgården och hade sin bostad där det nu är inrett kafé.

Sven var född och uppvuxen på ett torp i Stallberg i Spannarp. Hans far August Andersson (f 1840) emigrerade till Amerika, när Sven var ett år gammal. Modern Karolina Svensdotter (1847-1922) lämnades ensam hemma på torpet med sex minderåriga barn, varav den äldste var endast 10 år. Hur familjen överhuvudtaget överlevde är för oss nutidsmänniskor en gåta. Modern omkom tragiskt när den lilla torpstugan brann ned sommaren 1922. Hon var då 75 år gammal.

Jag minns Sven Andersson som en snäll liten man, som hjälpte barnen att "sela" på åsnorna när de skulle ut och åka efter dem. Sven blev 66 år gammal.

"Du trofast intill dödens dag.
Nu gode tjänare lönen tag."
(J.O. Wallin)

Karl Apelqvist

(1887-1946)

Gravstenarna på Apelvikens kyrkogård är huggna av stenhuggaren Karl Apelqvist i Varberg. Fram till 1942 hade varje grav försetts med ett litet vitt träkors. Med tiden murknade korsen och måste ersättas med nya. Sanatoriets styrelse beslöt nu att ta bort alla kors och ersätta dem med små gravstenar. Till att utföra detta arbete antogs stenhuggaren Karl Apelqvist. Arbetet utfördes mellan åren 1943-1946. Att just Apelqvist fick detta förtroende var säkerligen ingen tillfällighet. Han var en erkänt duktig stenhuggare och det var även han som gjort den vackra minnesvården på dr Almers grav. Detta blev också ett av hans sista större arbeten. Ett par månader efter arbetets slut avled han hösten 1946.

"Verket är ej färdigt
ens när du hembud får."
(Siri Dalqvist, 1913)

Slutord

Apelvikens kyrkogård förvaltas numera av Varbergs kommuns parkförvaltning. Tidigare stod den under Landstingets tillsyn. De senaste åren har kapellet varit öppet för besökande under dagtid på sommarhalvåret.

Kyrkogården besökes sommartid av många människor. Ofta är det anhöriga till de avlidna men också före detta patienter och personal, som på sina semesterresor uppsöker den lilla kyrkogården. Men kyrkogården har också blivit en kär tillflyktsplats för äldre varbergsbor, som går Strandpromenaden och avslutar med en vilostund på kyrkogården. För dem stämmer den till andakt och eftertanke.

"Nu mätt av år och tacksamt rörd
jag ser min tid förliden;
mitt huvud vitnande till skörd
bebådar andetiden.
Farväl I sorger och besvär!
I lärden mig hur ljuvt det är
att äntligt hinna friden."
(J.O. Wallin)

På doktor Almers grav står det:
Hans fasta tro på värdet av kustvård i kampen mot tuberkulosen besjälade arbetet. Med kraft och hängivenhet bragte han sitt livsverk till fullbordan.

Källskrifter

Almer, J.S: Skrifter om Apelvikens Kustsanatorium; flera årgångar 1910-1925.

Etnologiska Institutionen, Göteborg: Norrlandsbarnen som inte kom hem (Åsa Olsson och Gunda Svedung).

Finska Ambassaden i Stockholm (Marja Lisa Westerlund).

Gravregister för Apelvikens kyrkogård.

Hallands Landstings Arkiv, Halmstad (Kjell Niklasson).

Hansson, Robert: Årsredovisningar om Apelvikens Kustsanatorium (flera årg. 1927-1940).

Journalkontoret vid Varbergs Lasarett (Marianne Angard).

Mikrokort av församlingsböcker, födelseböcker och dödböcker från de avlidnas hemförsamlingar.

Pettersson, Alva: Statistiska uppgifter.

Tidningsartiklar ur: Göteborgs-Posten, mars 1992. Halland, årgång 1934. Hallands Nyheter, årgång 1935, 1982. Varbergs-Posten: årg. 1927 nr 56, 57, 59, 99.

Dessutom otaliga brev och telefonsamtal med de avlidnas anhöriga och hemförsamlingar.

Härtill kommer många citat och uttalanden av svenska och utländska författare under varje personbeskrivning.

Personregister

	Nr
Ahlbom, Ida Maria	45
Alm, Mats Bertil	32
Almer, Johan Severin	1
Andersson, Anna Teresia	66
Andersson, Astrid Iris Elisabet	126
Andersson, Bernt Olof Villiam	99
Andersson, Elsy Viola	105
Andersson, Hulda Maria	36
Andersson, Knut Andreas	3
Andersson, Nils Gunnar Emanuel	27
Andersson, Oskar Henry	77
Andersson, Per Oskar	93
Andersson, Sven	136
Andersson, Sixten Valdemar	49
Arvidsson, Alrik Evald	130
Axelsson, Henrik Gustaf	127
Backlund, Nils Bertil	116
Barkman, Sven Hjalmar	128
Bengtsson, Rune	9
Bergström, Kjell Ragnar	56
Björk, Hendri Ingevald	109
Björnfot, Elna Maria Ingeborg	104
Blom, Nanny Josefina	48
Bolin-Östman, Anna Margareta	61
Bratt, Gerda Teresia	71
Brännvall, Henrik Einar	92
Dahlberg, Jenny Sofia	40
Danielsson, Sigurd Birger	102
Edström, Daniel Natanael	68
Ek, Tryggve Lennart	21
Ekberg, Elin Kristina	83
Eklund, Gerda Margareta	16
Enström, Erik Roland	22
Engström, Bengt Åke Hilding	37

	Nr
Engström, Nils Rudolf	11
Engström, Stig Göte	91
Eriksson, Adolf Ernfrid	64
Eriksson, Berndt Adolf	10
Eriksson, Helga Sofia	110
Eriksson-Piparko, Sven	97
Falk, Gustaf Erik Andreas	18
Forsgren, Signe Kristina Elisabet	86
Forslund, Gustaf Adolf	58
Fredriksson, Bror Helge	85
From, Karl Bertil	82
Funberg, Hans Emanuel	24
Granholm, Bertil Erik Gösta	6
Hammarlund, Carl Anton	120
Holmström, Bjarne	55
Hällgren, Oskar Vilhelm	5
Häyhä, Teuvo	133
Högström, Folke Erik Magnus	53
Isaksson, Axel Alfred	31
Jakucz, Frans	135
Johansson, August Gösta	44
Johansson, Bror Viktor Alexius	29
Johansson, Dagny Erika Karolina	81
Johansson, Edla Marie	15
Johansson, Hanna Alfrida	78
Johansson, Nils Ruben	39
Johansson-Hök, John Valfrid	14
Jonsson, Anna Frideborg	98
Jonsson, Helga Elvira	100
Jonsson, Härold Arne Reinhold	90
Jonsson, Johan Teodor	67
Jonsson, Karl Markus	12
Jonsson, Nils Martin	87
Jönsson, Per Oskar	23

	Nr
Karlsson, Eivor Ellen Kristina	75
Karlsson, Mats Olov	125
Karlsson-Melin, Fritjof Amandus	95
Karlstedt, Karl Fredrik	76
Kjellgren, Britt Mirjam	60
Koberg, Inga Amanda	132
Krans, Edla Linnea Ingeborg	47
Laestander, Linnea Ulrika	17
Larsson, Anders	80
Larsson-Persson, Ester Kristina	84
Lindberg, Johan Manfred	121
Lindskog, Helge Harry Sigfrid	33
Lindström, Svea Julia Ingegerd	46
Lund, Gustaf Sigvard	57
Lundström, Anders Olof Sigvard	70
Lundström, Bror Georg	88
Lundström, Märta Sofia	103
Magnusson, Karin Helena	8
Malm, Helmy Amalia	51
Melin, Erik Albin	20
Mäkitalo, Frans Oskar Sigurd	106
Nilsson, Gulli Cecilia	101
Nilsson-Berg, Gösta Randolf	4
Nenzén, Evelina Irene	50
Norberg, Börje	62
Nordin, Karl Verner	119
Norén, Maj-Lis	42
Norrby, Nils	41
Norman, Felix Gerhard	34
Norman, Oskar Ingvar	25
Nyqvist, Sven Arne	96
Nyström, Tage Edmund	52
Olsson, Britta Linnea Beatrice	43
Olsson, Gunnar Albin	2
Olsson, Karl Gunnar	63

	Nr
Olsson, Karl Gustaf	129
Olsson, Signe Agneta	26
Persson, Viktor Erling	89
Pettersson, Britta Olivia	35
Pettersson, Filip Helge Robert	7
Pettersson, Lars Knut	73
Pettersson, Lars Gösta	108
Rapp, Dagny Sofia	38
Renström, Bror Herman Emanuel	114
Saluve, Evald Johannes	134
Sandström, Olina Sylvia	59
Schyman, Olaus	28
Stenberg, Elfrida Johanna Emilia	13
Sundbäck, Karl Daniel	79
Sundqvist, Lisa Eleonora	94
Sundqvist, Nils Göran	115
Svanlund, Anna Alexina	54
Svanström, Johan Alex	112
Svensson, Märta Elida	118
Tallberg, Britt Annie Irene	113
Tysklund, Viktor Roland	74
Vikman, Hugo Sixten	107
Vikström, Tonny Fredrika Eleonora	111
Wingren, Stig Axel	131
Väänänen, Oskar Halvdan Ossian	69
Åberg, Johan Adolf Birger	123
Ångman, Anna Adele	19
Åström, Ragnar	124
Öberg, Johan Alfons	122
Öberg, Karl Alvar	30
Öhlén, Karl Rune	72
Öhman, Knut Roland	65
Österlund, Nils August	117

KYRKOGÅRDEN BERÄTTAR

är en värdefull kartläggning av de levnads öden som ligger bakom gravarna på sjukhuskyrkogården i Apelviken i Varberg. De på- minner om tuberkulosens härjningar i vårt land i början av 1900-talet. Hittils har man främst skildrat lungtuberkulosens framfart medan led- och bentuberkulosen varit mindre känd. Kyrkogården berättar om de avlidna. Kustanatorierna har givit en mycket god vård åt dem som drabbats av led- och bentuberkulos. Det goda klimatet har medfört att många patienter slagit sig ner i Halland, Skåne, och på Västkusten i övrigt.
Under 1920-talet bildade ett antal patienter ett kollektiv för att kunna bo nära sitt sanatorium. Denna koloni utvecklades snart till konvalecenthem för f.d. patienter med också för vanföra i övrigt. Ledare för denna verksamhet var ändå in på 1970-talet de som grundat verksamheten. Numera inriktar den sig på rehabilitering och rekreation. Apelvikens Kustsanatorium är väl värt att få sin historia dokumenterad. Denna kartläggning av sjukhusets kyrkogård kan också ge stoff till en berättelse om Kustsanatoriets betydelse sedan det tagits i anspråk för polioskadade barn, som liksom andra vanföra där fick sin skolgång under vårdnadstiden.

Nils Wallin
Författare
Lektör i Föreningen Liv i Sverige